СЛОВО Просвіти

Без мови немає нації!

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК **49 (738), 12—18 грудня 2013**

Увечері 8 грудня 2013 року в Києві було повалено пам'ятник Леніну — катові українського народу. Історичної цінності пам'ятник не мав

«Коли на протест виходить півмільйона осіб, це не буває за гроші»

Відкрите звернення до Президента України

Вікторе Федоровичу,

я не Ваш прихильник. Я також не прихильник Вашої партії. Я не поділяю ідеї людей, які за Вас голосують. Я буду дуже радий, якщо Ви підете з посади Президента України. Але мені не байдуже, у який спосіб Ви це зробите. Не тому, що мене дуже непокоїть Ваша особиста доля. А тому, що мене непокоїть доля всієї України, а відтак і моя власна.

Якщо Вас переоберуть на чергових або навіть позачергових виборах, то це означає особисто для Вас можливість спокійно жити й насолоджуватися неправедно нажитими статками, що наочно демонструють три Ваші попередники. Для України це означатиме збереження внутрішнього миру, демократичного устрою і європейських перспектив.

Якщо Вас скине революція, то, у кращому випадку, Ви помрете на еміграції, а в найгіршому Вас спіткає доля Каддафі або Чаушеску. Але навіть на еміграцію Ви не зможете прихопити заводи та порти, футбольні клуби та маєтки, які Ваша родина так вдало нажила останніми роками. Вашу бізнес-імперію радо розтягнуть на шматки, і першими у цій справі стануть сьогоднішні Ваші соратники. Можливо, я б навіть зловтішався з цього, якби для України це не несло загрози чергової кривавої бані, популістської диктатури та кінця європейських мрій.

Тому я звертаюся до Вас не як громадянин. Як громадянин, я виходжу на Майдан. Я звертаюся до Вас як історик. Я розумію, що Ви історії не знаєте. Це не Ваша провина, історії не знає, напевно, ніхто з наших політиків. Історії не знають і Ваші радники, і це також звична українська проблема. Тому я просто хочу повідомити Вам кілька речей.

1. Коли на вулицю з протестом виходить півмільйона осіб, це не буває за гроші. Можна тримати за гроші тисячу, дві, три, навіть десять, якщо недовго. Але історія не знає такого, щоб за гроші виходили півмільйона.

2. Не вводьте себе в оману постатями лідерів нашої опозиції. Їхня неспроможність домовитися між собою та застосувати радикальні засоби — це насправді Ваша остання надія. Якщо Ви не підете на компроміс із людьми, що до нього готові, знайдуться інші лідери, які вже не будуть вести переговори. Повірте, такі вже є, хоча ні Ви, ні ми ще не здогадуємося, хто це. Адже історія, як і природа, не терпить порожнечі.

3. Коли на вулицю виходить півмільйона, їх не можна розігнати силою. Можна влаштувати "Криваву неділю", але потім це обернеться барикадами. І чи є у Вас козаки, як у російського імператора, що радо кинулися б розганяти народ? Чи буде Ваш "Беркут" так само завзято стріляти, як вони б'ють кийками? Адже кийками неможливо розігнати півмільйона.

4. Ви можете сказати, що за Вами стільки ж людей, скільки і проти Вас. Але чи можете Ви їх показати? Що ці люди готові зробити, щоб підтримати Вас? Де Ваші півмільйонні мітинги? І що, зрештою, це доводить: що країна готова до громадянської війни?

5. Столиця України — Київ, а не Харків, Донецьк чи Сімферополь. Неможливо правити країною, якщо ти не контролюєш столиці.

6. У Вас економіка у жахливому стані? Але ж це і наша економіка. Путін здійснює на Вас шалений тиск? Але він так само тисне і на нас. Європа не хоче надати Вам реальну допомогу? Але і нам вона так само допомагає лише палкими промовами. Якщо Ви справді хочете вирішити ці проблеми, ми готові робити це разом.

Але разом — це означає відновити чесні вибори і прозору виборчу систему, повернути повноваження уряду і створити уряд, відповідальний перед парламентом, припинити судове свавілля та захоплення бізнесу. Повірте, це не катастрофа. Це просто означає повернутися до ситуації, що була напередодні Вашого приходу до влади. Ви ще можете це зробити, й ті, хто стоїть на Майдані, Вас підтримають.

Вікторе Федоровичу, Ви майстерно тримаєте паузу, але колись Вам усе-таки доведеться щось сказати. Не помиліться, адже від Ваших слів залежатиме і Ваша особиста подальша доля. І не забаріться, адже може статися так, що Вас уже ніхто не схоче слухати.

Віталій НАХМАНОВИЧ,
історик

145 років «Просвіті» в час цивілізаційного вибору української нації

ЗАЯВА
Головної ради Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка

Визначна дата в житті найстарішої громадської організації — 145 років із дня заснування "Просвіти" — прийшла до нас у час цивілізаційного вибору, що стоїть перед українською нацією. Альтернативи європейському шляху для нас не існує. А це вимагає об'єднання всіх патріотичних сил.

Завдання наші незмінні: утвердження української мови, української культури, української Церкви, української Держави.

Головна рада Всеукраїнського товариства "Просвіта" імені Тараса Шевченка звертається до лідерів опозиції з вимогою негайного укладання ними меморандуму про об'єднання політичних сил та, у найстисліші строки, публічно оприлюднити принципи і засади об'єднання задля досягнення мети.

Головна рада Всеукраїнського товариства "Просвіта" імені Тараса Шевченка вимагає від лідерів визначитися з пріоритетами у всіх суспільних сферах, зокрема соціально-економічних та гуманітарних, аби задекларовані наміри про утвердження української держави стали не передвиборною риторикою, а реальністю.

Тільки спільними зусиллями ми подолаємо проросійський кримінальний режим.

5 грудня 2013 року *м. Київ*

ПРИ СВІТЛІ КНИГ

8-9

ХАЙ ПРИМНОЖАТЬСЯ ЛІТА

14

“Невже ми — свої, рідні, українці — такі байдужі до свого майбутнього?!.”

Епіцентр

Сергій СИНЯВА

У розпал нинішніх подій на мою електронну скриньку надійшов лист від знайомої. Відповів на нього негайно, а потім подумав — чи не відповідь це багатьом співгромадянам — чесним, однак які не визначились у веремії непростих подій...

Привіт, Сергію!

Поясни мені, будь ласка, за що тепер стоять люди?

Європа? — Вона нас, по-моєму, боїться, як смертельного гріха... Відставка Кабінету Міністрів? Янукович уже двічі (по-моєму) перепризначав теперішній склад — призначить ще раз цю ж компанію або аналогічну... Відставка президента? І на що будемо міняти (шило на мило?), якщо у верхах не можуть помиритися-домовитись... Якщо нині кудись і вступимо, це для нас із Вами буде коров'яче “щось”!

Я з усіх сил намагаюся пояснити собі, що Європа в перспективі — для моїх онуків, а дітям буде знову один сморід...

З повагою і болем, Марина

Може, Маринко, тобі ще пояснити Закон світового тяжіння?.. Одна моя знайома, проста за посадами, але розумна жінка, казала: “Як тільки що не так — кричи!” На Майданах Києва й інших міст стоїть КРИК, гуртуються ОБРА́ЗИ й БІЛЬ мільйонів українців. Здіймають прапори й гукають гасла чи не остання НАДІЯ та ВІРА, що й ми можемо жити по-людськи. Якщо запитувати людей, які нині мерзнуть на мітингах, вони і повторюватимуть кальки, що на слуху в усіх, і невправними словами говоритимуть кожен про своє, наболіле. Та біда, що ми й самі не маємо чіткого уявлення, що і як треба робити, і не маємо вождів, у яких є потужна й далекоглядна стратегія. Тому іноді панує стихія, безлад, на кожному кроці знову й знову наступаємо на прокляті граблі.

А тепер поглянь на таку ситуацію. Якщо Майдан захлинеться, обачні кияни зітхнуть, скажуть: ми це знали наперед і знову слухняно всунуть голови в ярмо. Їх ніхто не переслідуватиме, не зустрічатиме зневажливими сміщками. Життя — підневільне, принижене — понуро й звично піде далі. А що робити тим, хто приїхав у столицю, обрубавши пута, спаливши мости в минуле? Вони у своїх провінціях не захищені можливістю загубитися в натовпі, не мають бодай такої можливості перевлаштуватися на роботу, як у великих містах. Їх гнутимуть і ламатимуть особливо жорстоко. Тож матимемо: міста зречуться побратимів у боротьбі за свободу, тому окраїни од них відсахнуться, молодь знову зчужіє, збайдужіє — і клястимемо безвільно долю й зазиратимемо заздрісно на чуже влаштоване життя...

Фото С. Цушка

У розпал бою не запитують, за що стоїмо. Іти треба до кінця. Звичайно, кожен має право на вибір. Але варто пам'ятати: його ми робимо для себе, а наслідки отримаємо одні на всіх...

Утім, щоб не мучило сумління, є можливість знайти з ним лад. Людям на Майдані важко, некомфортно, не вистачає багатьох найнеобхідніших речей. Тож якщо і не стояти в лавах, можна бодай “підносити патрони”. Нагальною потребою є гарячі напої — навіть просто окріп, чай із нього волонтери зроблять. Тому якщо є відповідний посуд — термоси великої ємності, можна долучитися до загальної справи. Разом із тим до цієї справи можна покликати й друзів, сусідів, знайомих, просто небайдужих.

У ці дні вірмени, зокрема й в Україні, з нагоди 25-ї річниці згадують трагічний землетрус у Спітаку. Та подія 1988-го викликала загальне збурення і співчуття. На біду відгукнулося багато людей у тоді ще Радянському Союзі. Несли на пункти збору одяг та інші потрібні речі, перераховували гроші. Пригадую дивовижне відчуття неможливості бути байдужим, не відгукнутися на чиєсь горе. Горе частини суспільства стало бідою для всіх. Нині в епіцентрі землетрусу — політичного, громадянського — опинилися ми. І знову небайдужі поспішають на поміч. То невже їхні зусилля будуть даремні, невже ми — свої, рідні, українці — такі байдужі до свого майбутнього?!.

Володимир ПІПАШ,
кандидат історичних наук, голова Закарпатського облоб'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

Режим Януковича: ставка на терор

«Перемога або рабство!» — це гасло повинен усвідомити кожен

Неодноразово говорили, що євромайдани в Києві та інших містах започаткувалися як самодіяльність переважно молоді, що самоорганізувалася через соціальні мережі, обурившись резолюцією Кабміну про “призупинення”, а практично відмовою від підписання Угоди про асоціацію України із ЄС у Вільнюсі. Ініціатори прагнули, мало не з дитячою упередженістю — мирно, весело, “без політики”, “без партій” та опозиційних політиків (що було достатньо вигідно владі) вплинути на В. Януковича, аби він підписав Угоду. Подібне відчувалося і на євромайданах інших міст, зокрема — Ужгорода, до організації майдану в якому я мав стосунок.

У перші дні Євромайдан у Києві часто нагадував дискотеку, куди приходили потусуватися, а іноді просто повеселитися, водночас, звичайно, виявляючи прагнення жити у Європі, жити за цивілізаційними європейськими цінностями. Опозиційні політики, народні депутати, партійці, партійні прапори тут були не у фаворі, хоча вимоги, які ставила молодь, були винятково політичними (внутрішньополітичними, зокрема — вимоги відставки Уряду та зовнішньополітичними — підписання міжнародної угоди). Позаяк ініціатори, на відміну від “політиків”, не мали досвіду організації масових заходів, часто були дилетантами в цьому, відчувався брак необхідних для цього структур — організованого керівництва, охорони, забезпечення необхідним, організації системи життєдіяльності, вироблення тактики тощо.

Певне часткове сполучення опозиційних політиків і диско-євромайданівців відбулося 24 листопада, адже на цей день опозиція призначила мітинг у Києві, хоча тертя між ними відчувалося й надалі.

Євромайдани на Януковича не вплинули. Тож 29 листопада хвиля протесту значно зросла, хоча, ймовірніше за все, із часом захлинулася б.

Однак режим відверто відкрив своє звіряче обличчя, жорстоко побивши дітей (диско-євромайданівців) у ніч на 30 листопада. І вже у суботу, 30 листопада, хвиля обурення охопила Київ. “Піднялася” столиця, чого не могли добитися опозиціонери впродовж попередніх років правління Януковича. Цей день можна вважати першим днем народної революції, яка ставить перед собою завдання — повалити режим.

Невідомо чому Янукович пішов на такі дії (знаючи систему влади в Україні, можна бути абсолютно впевненим, що лише він міг дати такий наказ). Адже вони абсолютно безглузді для режиму, бо прогнозовано мали б для нього закінчитися негативно. Припускали, що це “замовлення Медведчука”, котрий таким чином запланував дестабілізувати внутрішньополітичну ситуацію в Україні, спровокувати “громадянську війну”, однак на це є інші причини:

— бандитсько-кримінальна суть оточення Януковича, яке знає лише методи, що ґрунтуються на досвіді “ліхой молодості”;

— абсолютна відсутність соціально-політичного прогнозування, чи, вірогідніше за все, — небажання дослухатися до рекомендацій прогнозистів відповідного управління Адміністрації Президента.

Тож режим пішов на дике глупство, не очікуючи, що не тільки не вдасться “задавити”, “залякати”, “закатать в асфальт”, а що результат виявиться абсолютно протилежним.

1 грудня під Кабміном та біля пам'ятника Леніну влада, щоб виправдати силові методи розгону, організувала провокації, намагаючись видати мирних демонстрантів за екстремістів, за терористів. Однак найняті нею провокатори показали таку примітивно-низьку кваліфікацію, що їхній зв'язок із владою дуже швидко викрили. Інтернет замайорів фотографіями “тітушок”, що закликали до штурму Кабміну, і вільно проходили кордон “беркутівців” для отримання вказівок від їхніх керівників, а також перевдягненого у цивільне полковника УМВС Києва, який закликає людей іти на штурм кордону міліції.

Після провокації жорстоко побили не провокаторів, а мирних громадян, дев'ять із котрих ще й заарештували і мають намір засудити.

Мотив режиму один — ЗАЛЯКАТИ! Залякати всіх!

Утім, до 3 грудня режим Януковича міг ще врятуватися. Треба було “здати” міністра Захарченка та одіозний уряд Азарова. Якби Янукович (пишу Янукович, бо у цій державі все залежить від нього) зробив це, то, може, він би якось протримався до виборів 2015 р. Однак за вказівкою почесного голови ПР, народні депутати від ПР та КПУ взяли Уряд під свій захист, чим розділили з ним відповідальність за всі організовані страхіття. Режим показово не відправив у відставку навіть начальника київського Головного управління МВС Коряка, котрий попередньо взяв на себе роль “цапа відбувайла” за побиття 30 листопада.

Янукович і його оточення не хоче поступитися, і робить ставку на придушення революції силовим методом.

Перед мітингувальниками із погрозливими заявами виступили Азаров, Пшонка, залякуючі листи надійшли у всі інстанції, порушено десятки кримінальних справ, запрацювали репресивні суди, до Києва почали підтягувати нові підрозділи “Беркута”, кримського “Тигра” тощо.

У випадку поразки революції репресують десятки, і постраждають сотні тисяч людей. Це ті, які “захоплювали” КМДА та інші адмінбудівлі, брали участь у демонстраціях вулицями, площами, на яких це робити суди заборонили, які “заволоділи та знищили” “матеріальну цінність” — Йолку та інше державне майно, чинили “антиконституційні” заклики, “ображали честь і гідність”. Звільнять ректорів ВНЗ, котрі підтримали своїх студентів, будуть погроми у вишах, творчих та інших спілках, організаціях, установах, редакціях ЗМІ. Особливу лють викликають органи місцевого самоврядування на заході країни. Утім, хвиля репресій прокотиться по всіх містах і селах, де люди пішли на “несанкціоновані” демонстрації, чим “заважали транспорту”, “не давали змоги працювати держустановам” тощо.

І так буде, якщо контрреволюція переможе. Як показала практика “амністії”, від цього бандитського режиму очікувати нічого. Він швидше піде на кров, на провокування громадянської війни, ніж на втрату влади, а заодно і втрату накрадених від народу статків.

Адже як Януковичу без Межигір'я? Доведеться жити під Москвою на якійсь подарованій Путіним дачі та ще й під його невсипущим оком. “Сім'я” втратить мільярди, нечесно здобуті за неповних чотири роки...

Тож якщо контрреволюція переможе, в Україні буде встановлена фашистська, за суттю, диктатура.

Але хочу заспокоїти. Контрреволюція має мізерні шанси. Режим не володіє достатніми для цього матеріальними, економічними, соціальними, ідеологічними, а головне — людськими ресурсами. Адже після кривавих подій його звіряче обличчя відкрилося і нормальним людям півдня та сходу країни. На свої мітинги Партія регіонів, із великими труднощами, зганяє лише кріпаків-бюджетників та оплачує маргіналам значні “командировочні”. Не думаю, що всі працівники підрозділів МВС захочуть стати злочинцями.

Не отримає підтримки режим і від цивілізованих країн світу. Навпаки, закордонні статки наших олігархів і їхнє особисте майбутнє, і не лише за кордоном, а й в Україні — під великим питанням. Тож сумніватися у перемозі революції не треба. Хоча не потрібно і розслаблятися. Кожен громадянин України повинен зрозуміти: її перемога, а водночас і його майбутнє, майбутнє його дітей, онуків — залежить і від нього теж. “Перемога або рабство!” — це гасло повинен зрозуміти кожен. Без заміни всієї системи влади в Україні, що є метою революції, проведення демократичних перевиборів Президента, Верховної Ради, місцевого самоврядування, з урахуванням і не повторенням помилок Майдану—2004, а ще й здійснення люстрації державних органів — майбутнього громадяни України не мають.

Зернина до зернини, та й засіємо ниву

Валерій ФРАНЧУК

Зазвичай художники передають свої емоції та світобачення через власні твори, і доносять їх, оприлюднюючи на різноманітних презентаціях, художніх виставках. Але сталося майже неможливе: ця влада знайшла метод, як витягнути митців із майстерень, де вони вросли корінням, і примусити їх вийти на Майдан. Ница брутальність, жорстокість, нахабна брехня, нещадне приниження і зрада вивела мільйони на всеукраїнський майдан. Художники не змогли бути пасивними, і публічно засвідчили свою позицію. 8 грудня 2013 р. вільні митці провели акцію на підтримку народного віча Євромайдану.

Як це було? Нічого надзвичайного та оригінального, бо учасники цієї акції не прибічники часом надто екстравагантних, а часом просто безглуздих інсталяцій. Зібралися художники з різних міст України на сходах Головпошти, і кожен приніс свою знакову роботу під лозунгом “Хіба переміг Ірод, коли вбивав дітей?”

Це художники з Києва: Микола Стороженко, Олександр Мельник, Валерій Франчук, Марина Соченко; з Одеси Сергій Савченко; з Харкова Катерина Ткаченко; Микола Шевчук із міста Теребовля.

Приєднувалися й інші художники. Розмови були про приниження нашої мови, фальсифікацію російською імперією нашої історії і про те, що це вже терпіти ніяк не можна, бо готується черговий етап насилля і нищення нашого народу окупаційною владою через нове закабалення у путінській кгбістській імперії і про новий постріл у серце України. Це серце, зболене, скривавлене в лабіринтах непростої і трагічної історії, було знову вражене болем і скроплене кров’ю — кров’ю юнаків і дівчат. Увесь світ, дякуючи журналістам, зміг спостерігати цей оскал озвірілої банди, що перебуває зараз, на превеликий жаль і сором, при владі у нашій багатостраждальній Україні.

Прорахувалися люті вороги з імперії абсолютного зла, і не змогли вони протягом століть відлити кулю, що зможе зупинити потужне серце великого й вічного українського Роду. Сьогодні на майдані ми змогли фізично відчути всю міць його биття. Воно запульсувало так потужно, що змусило дослухатися до нього весь світ. Ми віримо, що жодна зла темна сила не зможе зупинити це велике прекрасне рідне нам серце і по нашій вірі нам буде дано, так сказано у вічній Книзі. Слава Україні! З нами Бог!

Євровітання з Москви

Семен ПОГОРІЛИЙ,
м. Москва, Росія

До префектури Центрального адміністративного округу Москви подано заявку про проведення 7 грудня пікету біля посольства України на підтримку київського Євромайдану. Вказане число учасників — 50.

Префектура ЦАО не погодила місце проведення пікету з причини... завузької вулиці, завузького тротуару та запропонувала сквер Дівочого Поля (місце ніяк не пов’язане з Україною, розташоване в тихому, затишному куточку Москви). З пропозицією префектури заявники не погодилися. Зазначимо, що біля посольства регулярно відбуваються антиукраїнські пікети, особливо під час загострення російсько-українських відносин.

Незважаючи на брак узгодженості щодо акції, кілька десятків осіб прийшли до посольства на прогулянку, щоб засвідчити підтримку Євромайдану.

До зустрічі ретельно підготувалася влада. Біля посольства стояли автобуси з ОМОНом, поліційні автівки, автозак.

Оскільки не було прапорів, транспарантів, вдалися до своєрідного креативу: європрапор розрізали на стрічки й використали як шалики. А поліціянти допитувалися, що то за стрічки. Одяг такий, — відповідали люди.

Тендітна дівчина тримала плакат з намальованим гаслом про право народів самим визначати свою долю. Поліціянти тільки переглянули і записали паспортні дані дівчини.

З’явилося також кілька козаків. Якби не форма, в яку вони були виряджені, то їх можна сприйняти за клієнтів притулку для безхатченків. Поводилися козачки агресивно, намагалися спровокувати людей. Згодом поліційний майор дослухався порад учасників “сходу-пікету” і попросив козачків забиратися геть.

Присутні на “сході-пікеті” керівники ліквідованих російською владою федеральних українських організацій Об’єднання українців Росії, Федеральної національно-культурної автономії українців Росії Тарас Дудко, Валерій Семененко дали інтерв’ю українським телеканалам.

Дмитро ПАВЛИЧКО
На Майдані, біля хоругви

Україно! Грає чорна лента
На святому древку хоругви.
Знак — нема вже в тебе президента,
Є лакей кремлівської Москви!

Не проси нічого в того пана,
Але владу в нього відбери!
Непокірна будь, неподоланна,
Піднімай повстанські прапори!

Ти ж недавно від ганьби горіла,
Як твій пан лестиво на Дніпрі
Цілував гебешника Кіріла
За нові кайдани й за старі.

Україно! Кров твоя пролита,
“Беркут” бив, упавши в лютий сказ...
Запитай верховного бандита
Хто ж то бити віддавав наказ?

Подивися, на чиїй долоні
Русскій мір стоїть. На завтра план.
Хай же грає океан в розгоні —
Твій Майдан, як Господа орган!

Україно! Вижени дощенту
Служників кремлівської Москви!
Поклонись новому президенту
На Майдані, біля хоругви!

08.12.2013, Київ

Заява Президента Європейської Комісії Жозе Мануеля Баррозу щодо нинішньої ситуації в Україні

9.XII.2013 р., під час свого вступного слова на конференції “Нова історія (Новий нарратив) для Європи” у Мілані Президент Баррозу зробив таку заяву щодо нинішньої ситуації в Україні:

“Я звертаюсь до інтелектуалів, до всіх освічених людей, до діячів культури, до всіх громадян — не піддавайтесь духу поразки, протидійте цим негативним силам, тому що популістські сили, екстремістські сили — це негативні сили, які сьогодні діють і про які нині говорять в антиєвропейському ключі, відроджуючи всі старі стигми Європи: екстремізм, ксенофобію, інколи навіть расизм — це все негативні цінності.

Тому надзвичайно важливо, у світлі цих загроз, діяти, і замість того, щоб лишатись у “зоні комфорту”, в зоні впливу так званих партій влади (дослівно “партій істеблішменту” — *ред.*), мати сміливість боротися, протистояти цим хибним аргументам і натомість обґрунтувати раціонально і вагомо — хоча декому може видатись, що й емоційно — чому ми дбаємо про Європу, чому Європа — це те, що ми маємо захищати, аби вберегти наші спільні цінності.

І якщо інколи у декого з нас у Європі виникають сумніви щодо важливості цих цінностей, просто погляньте на Україну. Ця молодь на вулицях України, у такій мерзлоті, вони якраз і творять новий нарратив, нову історію Європи.

Коли ми бачимо на холодних вулицях Києва чоловіків і жінок з прапорами ЄС, як вони борються за цей прапор — це тому, що вони борються водночас і за Україну та своє майбутнє. Тому що вони усвідомлюють: Європа — це не лише простір можливостей у плані економічного розвитку, тому що вони бачили, що відбулося у Польщі та Балтійських країнах, та насамперед тому, що Європа — це запорука надії та свободи. І я вважаю, що це право і обов’язок Європейського Союзу — підримати народ України у цей дуже тяжкий час, оскільки вони зараз роблять один із найбільших внесків у Європейську справу, який узагалі можна зробити.

Учора я мав телефонну розмову — ще одну — з Президентом Януковичем. Закликав його продемонструвати виваженість щодо останніх подій, не застосовувати силу проти людей, які проводять мирну демонстрацію, виказати цілковиту повагу до свобод, які є такими важливими для всіх у Європі. Я закликав його прийняти Високого Представника — Віце-Президента Комісії Кетрін Ештон, яка буде в Києві вже завтра і післязавтра, щоб вона також узяла участь у намаганні знайти шляхи розв’язання тієї напруженої ситуації, яку зараз переживає вся Україна.

І я сподіваюсь, що всі Європейські сили підтвердять свою відданість нашій спільній справі. Тому що це неправда, що лише західна частина України підтримує європейський вибір. Ні, більшість українців дбають про майбутнє у свободі та мирі. І я вважаю, що наш обов’язок сьогодні — визнати їх (боротьбу — *ред.*). Саме тому, що наша спільна історія — це історія відкритості”.

9.XII.2013 р.

Приїзд Кетрін Ештон

10 грудня в Україну прибула верховний представник Європейського Союзу з питань зовнішньої політики і політики безпеки, віце-президент Європейської Комісії Кетрін Ештон — для зустрічей з президентом Януковичем, лідерами опозиції, громадянським суспільством. Мета — розв’язання політичної кризи.

У цей час біля представництва ЄС в Україні відбувся мітинг — кілька сотень людей заблокували вхід у будівлю і зайняли майданчик перед представництвом.

У ніч на вівторок правоохоронці за рішенням суду розчистили центральні вулиці Києва від барикад мітингувальників, встановлених там у минулі вихідні, через що в понеділок автомобільний рух у центрі Києва був паралізований. За ніч мітингувальників відтіснили з вулиць до Майдану Незалежності.

Мітингувальники вимагають відставки уряду, дострокових президентських і парламентських виборів.

Відбулася зустріч Президента України Віктора Януковича з Президентами Леонідом Кравчуком, Леонідом Кучмою та Віктором Ющенком

У вівторок, о 15:00 на Першому Національному телеканалі транслювався запис зустрічі Президента України Віктора Януковича з Президентами Леонідом Кравчуком, Леонідом Кучмою та Віктором Ющенком. Зустріч була присвячена обговоренню найважливіших питань, що стоять перед країною.

Президенти Леонід Кравчук і Леонід Кучма натякнули Віктору Януковичу, що виходом із політичної кризи може стати відставка прем’єра.

Зокрема Кравчук згадав “революцію на граніті”: “Коли студенти лягли на граніт, я, голова Верховної Ради, прийшов до них і сказав: ходімо до Верховної Ради. Ми прийшли, зробили спеціальне засідання, дали слово студентам. Вони висловили свої думки і побажання, і ми на основі цих думок і бажань ухвалили постанову ВР, ніхто нікого не бив”. На цих словах Кучма втрутився і сказав: “І пішов у відставку хто? Прем’єр”.

Кравчук зазначив: “Сам пішов, до речі, люди не так часто пишуть заяви добровільно, чекають, поки їх хтось підштовхне. Я просив особисто”. “Ми маємо вчитись демократії”, — зазначив перший президент України.

«Дуже мила й лагідна бесіда чотирьох Президентів»

Коментар Анатолія ГРИЦЕНКА, *українського політика, міністра оборони (2005—2007), голови Комітету ВР України з питань нацбезпеки і оборони (2007—2012), голови Підкомітету з протидії відмиванню брудних коштів (з 2012), лідера партії “Громадянська позиція”:*

— Сухий залишок розмови чотирьох президентів України бачу таким:

1) заарештованих учасників Майдану сьогодні-завтра випустять із-за грат, якщо не всіх, то більшість;

2) нового сплеску насилля проти Майдану влада не планує;

3) Янукович не збирається визнавати звіряче побиття молоді вночі 30 листопада наперед спланованою спецоперацією влади;

4) жоден із трьох Президентів навіть не згадав про їхню раніше оприлюднену позицію щодо негайної відставки Уряду Азарова;

5) отакі милі й лагідні бесіди Янукович, за підтримки Кравчука з Ющенком, планує поширити на усілякі круглі й прямокутні столи, безкінечно-безтолкові, аби тягнути час і знесилити людей на Майдані;

6) Янукович не збирається ближчим часом підписувати Угоду з Євросоюзом, усіляко відтягуватиме й торгуватиметься, і з ЄС, і насамперед із Росією;

7) і напевно, найважливіше для Януковича: віце-президент США Байден у телефонній розмові запевнив його, що питання кредитів МВФ уже практично вирішене.

За матеріалами Інтернет-видань

“Наука має творити нові знання і визначати інтелектуальний рівень суспільства”.

Член-кореспондент НАН України Ігор СТАСЮК: «Я не вважаю, що 75 — це підсумок»

Ігор Васильович Стасюк — відомий вчений у галузі теоретичної фізики, теорії твердого тіла, громадський діяч, доктор фізико-математичних наук, професор, член-кореспондент НАНУ, завідувач відділу квантової статистики Інституту фізики конденсованих систем (ІФКС) НАНУ, голова Секції фізики Західного наукового центру (ЗНЦ) НАН і МОН України.

Талановитий педагог. Виховав 20 кандидатів фізико-математичних наук, серед його учнів 5 докторів наук. Видатний популяризатор науки, людина енциклопедичних знань.

Закінчилася наукова сесія “Сучасні проблеми фізики конденсованої речовини”, на якій відзначали і 20-ліття журналу “Condensed Matter Physics”, і вагомий ювілей Ігоря Стасюка. Наша розмова з Ігорем Васильовичем про життя, зокрема й наукове.

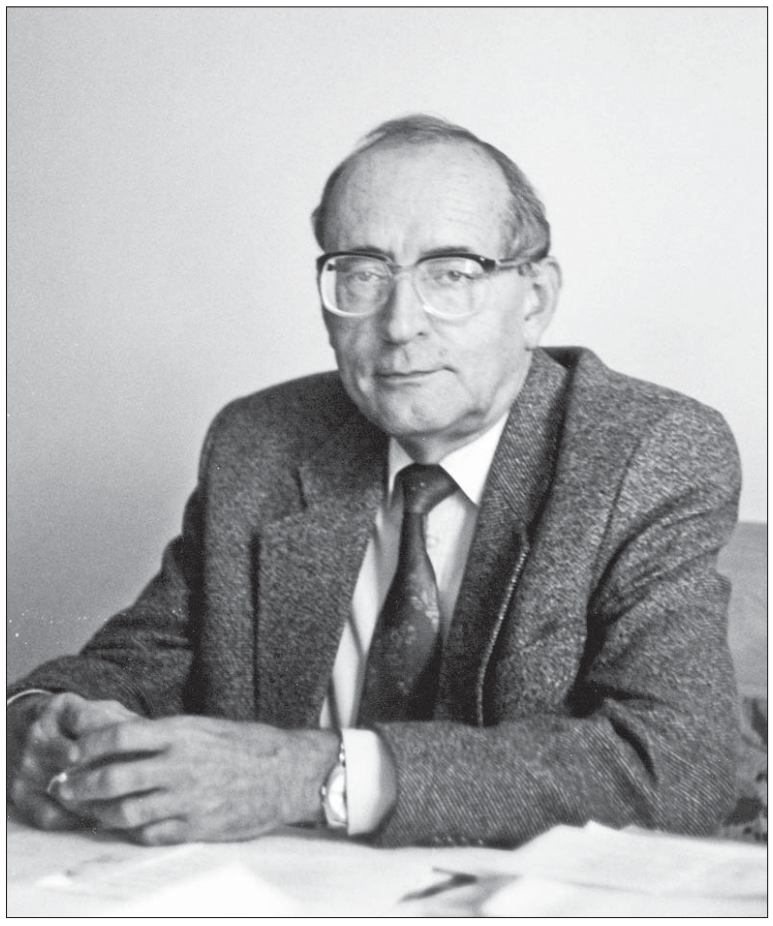

«Докторська мала уже практичний вихід...»

— Ігоре Васильовичу! Що відчували, коли Вас на урочистому засіданні сесії Інституту вітали з вагомим ювілеєм колеги і науковці з інших інститутів?

— Я завжди відчував, що маю працювати так, аби мати задоволення від роботи і щоб людям було цікаво. Не прагнув наукової кар’єри, просто працював, навіть не уявляв, що буду доктором наук. Потім з’явилися перші учні — аспіранти... Дуже велика роль тут наукових зв’язків, контактів, вплив тих, хто займається експериментальними дослідженнями. Словом, взаємодія з цікавими людьми, пошуки розв’язку різних наукових проблем.

75 — це ще не підсумок, не закінчення. Є певні зобов’язання, є молоді люди, яким треба допомогти — два аспіранти, котрі у майбутньому можуть себе проявити в науці. Не розділяю життя і роботу — це в мені переплетено.

— Маєте якісь інші зацікавлення?

— Я закінчив музичну школу, грав на фортепіано... Навіть вагався, чи в університет вступати, чи в консерваторію... А ще — туризм. Ходив безліч разів у Карпати. Це захоплення передалося мені від батька. А ще люблю фотографувати, маю свої збірки. Мене навіть переконували, щоб робив виставки.

— Ви задоволені, що обрали “фізичний шлях”?

— То складна історія. З дитинства я любив математику, батько — учитель математики, дуже добрий педагог... Але фізика була ближча.

— Ваша наукова діяльність знайшла практичне продовження?

— Кандидатська не мала безпосереднього практичного спрямування. Це був опис (більше на математичній основі) кореляційних явищ, взаємодії електронів у кристалах. Ми запропонували оригінальний математичний апарат, який свого часу підтримав академік М. М. Боголюбов. Наш метод опублікували у Москві, а також у Ленінграді в журналі “Физика твердого тела”. Через чотири роки після нас Дж. Хаббард із Великої Британії опублікував подібний і загальніший підхід. Як ви розумієте, метод Хаббарда став популярним, такі тоді були обставини. Моїм керівником ще зі студентських часів був професор А. Ю. Глауберман, коли ми з ним і з В. В. Владимировим виконували наше дослідження. Пізніше В. В. Владимиров переїхав до Москви, став відомим фізиком.

До цієї теми я повернувся 1974 року з аспірантом П. М. Слободяном. Ми розширили той метод і опублікували в одному з московських фізичних журналів.

Докторська мала вже практичний вихід. Її велика частина була присвячена теорії оптичних ефектів, які виникають при дії зовнішніх полів і механічних напружень (тисків) у кристалах. Такі явища вивчав і експериментально досліджував професор Орест Влох разом із відомим фізиком І. С. Жолудєвим. Ці ефекти дають можливість керувати поширенням світла, що проходить через кристали. Отже, можна передавати інформацію за допомогою світлових пучків. У нас була серія робіт, що стосувалася нових кристалів.

— Журналу “Condensed Matter Physics” виповнилося 20 років. Розкажіть детальніше про це видання.

— Журнал виходить із 1993 року. На початку він був трибуною для дослідників нашого інституту, там публікували наші роботи. Спочатку статті друкували українською мовою, потім для розширення аудиторії почали використовувати англійську: нас упізнають на Заході, окрім того розширилася географія наших авторів. Отримували наукові статті з різних країн, тож мусили активізувати і поглибити їхнє рецензування.

— Як Ви добирали рецензентів?

— Це добрі спеціалісти — передусім із теоретичної фізики та фізики конденсованої речовини. Не друкуємо експериментальних робіт. Головним редактором був і є академік І. Р. Юхновський. Тепер щодо досягнень: по-перше — зріс індекс цитувань (загальна кількість покликів) на Заході; по-друге — зріс авторитет видання, по-третє — журнал отримав імпакт-фактор. З Америки, Франції, Німеччини надходять статті до друку, ми вже є в колі визнаних журналів, а інститут — у колі відомих у світі інституцій. Присутні в загальносвітовій базі даних, наші рецензенти науковці з Японії, США, і науковці з України.

— В Україні фінансування науки опустилося до 0,29 % від ВВП. А як стверджують науковці, — потрібно бодай 1,7 % від ВВП. Як цього досягнути? Чи влада зрозуміє роль науки у творенні економічно (і не тільки) ефективної держави?

— Прем’єр-міністр сказав: “Нехай вчені запропонують щось корисне, і уряд знайде способи виділити кошти”. Та чи вчені не можуть запропонувати “щось корисне”, чи уряд над цим не думає. Владці не вважають науку корисною... Хоча наука має творити нові знання і визначати інтелектуальний рівень суспільства.

«Ставлення уряду до науки — то біда...»

— А як Ваш Інститут?

— Наш Інститут не потребує великого фінансування, оскільки ІФКС не проводить експериментальних досліджень, не купує дорогих приладів чи матеріалів. А в Інституті фізики й інших інститутах у Києві (це величезна експериментальна база) вихід знайшли: створюють центри колективного користування. Закуповують комплекти приладів, які дають змогу виконувати експерименти разом з іншими інститутами. І це працює. Маємо в інституті потужний обчислювальний кластер (сукупність комп’ютерів, які з’єднані між собою). Це один із найбільших за потужністю обчислювальний кластер в Україні.

— Як Вам це вдалося?

— Ми трохи заробляли, тож могли розширити комп’ютерну базу. Згодом почали створювати кластер. Таким чином і свої проблеми в обчислювальних потужностях задовольнили, і спеціалісти з інших інститутів його використовують. Є державні програми, зокрема ГРІД-мережа, яка в рамках міжнародної спільноти поєднує суперкомп’ютери і в яку ми теж увійшли. Входячи туди зі своїми обчислювальними потужностями, маєте доступ до розрахунків на сучасних суперкомп’ютерах. Були державні проекти, програми; ми повинні б мати кошти в рамках цих програм. Однак навіть 0,3 % від ВВП не працює. З точки зору уряду, наука мала б існувати самостійно. Їм легше купити готову технологію за кордоном, аніж виділяти кошти на діяльність вітчизняних науковців.

— У березні 2013 року в Комітеті з питань науки й освіти ВРУ на слуханнях із виконавчої влади був присутній лише голова Держінформнауки В. Семиноженко. З міністерств і відомств — нікого. Навіть — із МОН...

— Та навіть на загальні збори Національної академії наук України цього року майже ніхто не прийшов. Окрім міністра освіти й науки, була тільки голова Комітету з питань науки і освіти ВР Лілія Гриневич.

— Як українським науковцям утвердитися у світовій науковій спільноті?

— Ми намагаємося, комусь це вдається краще, комусь — гірше. У Львові вагомих успіхів у галузі природничих наук серед академічних установ досягнули Фізико-механічний інститут, Інститут прикладних проблем механіки і математики, Інститут біології клітини; те ж саме стосується і нашого інституту. Хоча державні наукові проекти (за участю інших держав, промисловців) мав би організовувати уряд. Колись такі спроби були. Маємо надію, що Україна таки стане асоційованим членом ЄС. Це буде зовсім інший ранг участі українських наукових установ у наукових програмах у рамках європейської спільноти. Ми і зараз можемо брати участь, але ми — третя сторона: спочатку — члени євроспільноти, потім — асоційовані, аж тоді вже ми.

— У звіті про діяльність НАНУ 2012 року зазначалося, що 2012-го “наукові установи НАНУ провели значний обсяг фундаментальних і прикладних досліджень...” Чи досягли чогось вагомого?

— У галузі теоретичної фізики й нанотехнологій (графен), оптики є значні здобутки. Наші астрономія і радіоастрономія — унікальні. Наприклад, радіотелескопи. Проблема не в тому, які є дослідження, а в тому, що до нас не хоче йти талановита молодь. Бо вже намагаються відмовитися від уроків фізики чи хімії і все це об’єднати в природознавство. Нині ті абітурієнти, які приходять до ВНЗ, мають дуже слабку підготовку.

— Як Ви думаєте, чому?

— Нині популярні цифрові технології, і є думка, що не потрібно тренувати пам’ять. Саме тому випускники шкіл не навчені щось засвоювати і вчити. Це соціальна проблема. Отже, слабка підготовка в школі, фізика не така популярна, як була років тридцять тому. Нині попит на інформатику. Здібні діти вивчають прикладну математику чи комп’ютерні технології. Це добрий заробіток. А з фізикою не склалося.

Ми маємо спільні кафедри в НУ “Львівська політехніка”, також у Львівському національному університеті імені Івана Франка. Є спроба організувати співпрацю з хімічним факультетом — адже працюємо в нашому Інституті з конденсованими речовинами. На спільні кафедри приходять учити студентів наші науковці. Важливе комп’ютерне моделювання, яке розвивається у інституті, — це велика галузь сучасної фізики, власне — віртуальний експеримент. Можна передбачати структуру, будову і поведінку складних конденсованих систем.

— Чи беретe участь у міжнародних програмах?

— Беремо. Близько 40 % публікацій учених нашого Інституту підготовлено останніми роками спільно із зарубіжними науковцями.

— Які стосунки з Часом?

— Намагаюся йти в ногу з ним. Маю багато справ. Поки що вдається їх робити. Обов’язок змушує бути організованим. Але час страшенно біжить вперед. Можливо, діапазон розмаїття різних занять треба звузити. Останні три роки працюю над книжкою-посібником із методу функцій Гріна — і для студентів, і для науковців.

— Дякую за розмову. З роси Вам і води — на подальшу працю.

Спілкувався
Богдан ЗАЛІЗНЯК

Редакція “Слова Просвіти” вітає літературознавця, професора Михайла Наєнка з 75-річчям!

...З ангельськими крильми

Діалог Валентини Давиденко і Михайла Наєнка

Валентина Давиденко: Життєві ситуації історичного характеру і деякі твори мистецтва мають здатність “оживати” і засвітитися небаченим раніше світлом... Чи не так?

Михайло Наєнко: Коли йдеться про істинну історію і справжні твори, то так... Деякі художні рішення в “Соборі Паризької богоматері” мистецтвознавці помітили лише через двісті літ після зведення собору. Про це говорив свого часу Олександр Довженко... Так само деякі мотиви з життя Івана Мазепи стали предметом найпильнішої уваги письменників-романтиків аж через сто з гаком років. Маю на увазі поеми Байрона, Віктора Гюго і Юліуша Словацького з однаковими назвами (“Мазепа”) чи поему Пушкіна “Полтава”. А “Слово про Ігорів похід” ішло до “масового” читача шість століть...

В. Д.: Твір, про який у нас піде мова, може, й не такого масштабу, як названі вами поеми Байрона чи Гюго, але все-таки... Нещодавно на виставці в Мистецькому Арсеналі кияни і гості Києва чи не вперше побачили велике панно Михайла Жука, створене в 1912—1914 роках під назвою “Чорне і біле”. Мистецтвознавці переконані, що на ньому художник зобразив молодого Павла Тичину, чиїм учителем малювання у Чернігівській духовній семінарії був Михайло Жук, і дочку письменника Івана Коновала Поліну, в яку молодий Тичина був безмежно закоханий. Сестра Поліни Інна теж любила молодого поета, але — без взаємності. Вірш, присвячений їй, цитували й досі цитують різні покоління молодих людей: “О панно Інно...”. Той час був щасливим для Тичини створенням поезій, які згодом увійдуть до його першої збірки “Сонячні кларнети”. Так романтично починалася доля багатьох наших письменників минулого століття. А розвивалася часом дуже тяжко й драматично, бо вони не просто “писали вірші”, а своїм пером і власним життям творили духовну текстуру нашої багатостраждальної України. Як Ви думаєте, чому письменницьке життя складається так непросто, з таким драматичним текстом і підтекстом?

М. Н.: І письменникам, і представникам інших мистецтв буває складно проживати життя тому, що їм природою дано бачити в ньому не конкретну людину, а людину загалом, людину ідеальну. І ось вони все те, що бачать навколо себе, намагаються приміряти саме до цієї ідеальної людини. А на неї всілякі жахи звалюються не тільки в такі криваві часи, якими були в XX столітті революційні та радянські пореволюційні роки, а й у будь-які інші періоди. Письменники (і художники загалом) оперують людськими символами; в них усе збільшене, гіперболізоване і тому їхній біль завжди буває значно більшим, ніж знає його реальність. Щодо конкретної картини, про яку Ви кажете, то в ній відтворено ніби реальність: Михайло Жук навчав Павла Тичину в семінарії і був, очевидно, посвячений у ту історію, яка сталася з молодим поетом: він закохався в якусь дівчину; думаю, що це була не семінаристка, бо в духовній семінарії навчалися тільки юнаки... Закохався і, звичайно ж, дуже страждав... Ви згадали конкретну дівчину і конкретну поезію Тичини:

О панно Інно, панно Інно,
Я — сам. Вікно. Сніги...
Сестру я Вашу так любив
Дитинно, злотоцінно.

У тій любовній конкретиці вимальовувався був несподіваний трикутник. Дуже поширеними є трикутники, коли в центрі перебуває дівчина, в яку закохані два парубки, а тут навпаки: **він** закоханий в одну дівчину, а **його** кохає інша, до того ж — сестра коханої дівчини. Можна було б зобразити цю ситуацію в реалістичному ключі: подати, скажімо, психологічні портрети всіх **трьох**. Михайло Жук пішов іншим, **модерністським**, шляхом. На той час усе європейське мистецтво вже торувало шлях модернізму. В українській літературі він до 1912—1914 років подолав уже кілька ранніх етапів: перший — від “Зів’ялого листя” І. Франка, через неоромантизм Лесі Українки й Ольги Кобилянської, експресіонізм та імпресіонізм Василя Стефаника й Михайла Коцюбинського — до символізму М. Вороного й О. Олеся і зрештою — до поетів-молодомузівців (у Львові) й авторів “Української хати” (у Києві). В живопису модерні риси найочевидніше виявлялися в творчому малярстві О. Мурашка, в якого брав уроки цікавий для нас Михайло Жук. Він пішов модерністським шляхом і зобразив лише **дві** постаті: молодого Тичину й одну з закоханих у нього сестер.

В. Д.: Мистецтвознавці вважають, що там зображена Поліна, в яку закоханий Тичина...

М. Н.: Вони-то вважають, але на чому базуються їхні докази? Ні на чому. У мистецтва ж — свої закони; їм і підкорився Михайло Жук як модерніст; він зобразив саме Інну (можливо, з рисами Поліни), котра таємно кохала молодого поета і до якої був звернений цитований вище його вірш. Живописець побачив своїх героїв в образах окрилених ангелів. Чому саме ангелів із чорними та білими крильми? Бо високе кохання — це ангельська, до того ж — контрастна, іпостась. А крім того, модернізм керувався “космічною” настановою на поєднання земного й небесного. Тому й маємо на картині **закоханість**, “виконану” в дусі символізму, який визначав основне обличчя нашого модернізму і в літературі, і в живопису початку XX ст. Треба мати на увазі, що модернізм — це не стиль, а напрям, у якому єдналися дуже різні стилі. Павло Тичина міг казати, що в його віршах є і символізм, і імпресіонізм, і футуризм, і якою мірою — імажинізм. Але домінував таки символізм. Критик М. Степняк писав, що в “Сонячних кларнетах” запропонована “ніби вивершена система українського символізму”. З нього й починається те, що я називаю **високим модернізмом** в українській літературі. В інших літературах, коли йдеться, наприклад, про Джойса, Кафку чи Пруста, можна говорити (на думку Д. Наливайка) про **фундаментальний модернізм**. Але це творчість того ж періоду, що й “Сонячні кларнети” — 10—20-ті роки XX ст. У літературах Заходу вона розвивалася, сказати б, по висхідній, а в нашій...

В. Д.: Трагедія нашої культури того часу в тому, що по ній радянська влада пройдеться таким самим котком, як і по економічних і політичних своїх “ворогах” (так званих куркулях, буржуазних націоналістах, усіляких троцьких та бухаріних). Як Ви думаєте, тут можна добачити якийсь зв’язок? А може, це особливість нашої території чи нашого менталітету? Чому під цей каток у всі часи потрапляли найвизначніші постаті нації, насамперед — носії, пасіонарії слова, творці музичних, образотворчих мистецтв? У покараному солдатчиною Шевченкові, наприклад, усе це поєднувалося...

М. Н.: Так... А тому що влада, хоча в усі часи була й тупувата до культурних, мистецьких цінностей, відчувала, що за художніми образами митців, за твореними ними символами ховається такий підтекст, який пізно чи рано може її розвінчати, сказати про неї істинне слово. Так було в часи Шевченка чи Франка, яких не оминули каземати й тюремні ґрати, і так було практично в усіх 20-х роках XX століття, коли ще відчувалася бодай відносна свобода творчості, а той каток, про який Ви говорите, ще тільки готувався “до роботи”; тоді вже нагромаджувалася в мистецтві така енергетична маса, яка на початку 30-х років (і влада це добре відчувала) впритул підійшла до відверто негативної характеристики її. Дехто з літераторів помічав це й раніше. Але треба було мати такий розум, як, скажімо, в Івана Буніна, котрий назвав роки після жовтневого перевороту в Росії “окаянними днями”. В Україні в цей період відбувалося те, що Винниченко назве “відродженням нації”. На початку 20-х років він опублікував три томики своєї публіцистики саме з такою назвою: “Відродження нації”. Цей процес в Україні пройшов три етапи: Центральна рада, Гетьманат, Директорія. На їхній хвилі піднялося все українське мистецтво, мистецтво нових, саме відродженських ідей. На них згодом було накинуто більшовицький зашморг; протягом наступних кількох десятиліть різні покоління підрадянських людей до нього так звикли, що сформували навіть думку, ніби 20-ті роки стали фундаментом утвердження більшовизму як художньої ідеї і як найпрогресивнішого людського існування. Навіть на початку нової (в 90-х роках XX ст.) української незалежності деякі наші культурники залишалися по суті в полоні саме такої думки. Створюючи документальний телефільм про митців, які

в 20-х роках так бурхливо ввірвалися в мистецтво (П. Тичина, М. Рильський, М. Зеров, Г. Косинка, В. Підмогильний, М. Хвильовий та ін.), вони назвали його “Червоним ренесансом”. Тоді наше мистецтво переживало період, який справді був ренесансним. Але ніяк — не “червоним”. Брехня все це. Всі тодішні ренесансники були запліднені насамперед ідеями відродження української нації, яке тривало протягом 1917—1920 років.

В. Д.: Вітер української волі їх по-справжньому обпалив, а пізніше їхній художній продукт народжувався в машкарі більшовизму...

М. Н.: Можна й так сказати... Деякі митці часом вимушено пристосовувалися до більшовизму, декларуючи в маніфестах організацій, до яких належали, що “стоять на марксистсько-ленінській платформі”. Таку демагогію вживали не тільки найраніші письменницькі групи 20-х років (“Плуг”, “Гарт” та ін.), а й пізніші літературні організації на кшталт “Марсу” (“Майстерня революційного слова”) чи ВАПЛІТЕ (“Вільна академія пролетарської літератури”); до них, як знаємо, входили розстріляні згодом Г. Косинка, В. Підмогильний, М. Куліш чи доведений до самогубства М. Хвильовий. На словах вони були ніби “червоними”, але внутрішньо залишалися “жовто-блакитними”. Це справжні українські ренесансники 20-х років. Дехто з їхніх попередників (А. Кащенко, Л. Старицька й ін.) ще міг продукувати літературу не дуже високого ґатунку (поверхові оповіді про Січ Запорозьку, про посполите козацтво і т. ін.), але згодом вони “копнули” глибше і вже в 1923—1924 рр. заговорили майже відкритим текстом про те, в яку ж прірву потрапила Україна, окупована більшовизмом. У М. Хвильового можна було прочитати, що вчорашні революціонери оміщанилися, а на поверхню життя стали спливати дегенерати з санаторійно-божевільних зон. Такі думки письменники “одягали”, звичайно, в символи, і влада почала дивитися на них з неабияким острахом чи просто підозріло. Десь у 1923—24 рр. Павла Тичину було проведено під пістолетом із центру Києва аж до Лук’янівки і він після того написав вірш зі словами “я побачив ясне вдалині”. Та побачиш, коли на тебе наведене дуло пістолета... А він же, як я казав, у “Сонячних кларнетах” (та у пізніших збірках “Замість сонетів і октав” і “Плуг”) дав зразок наймодернішого, символістського звучання в нашій літературі. Там уже можна було натрапити на розгадку того, що принесла в Україну “червона” влада. У збірці “Замість сонетів і октав” читаємо, що багато хто вже схилився перед тією владою, а сам поет-наратор глибоко замислився: “Хіба й собі поцілувати пантофлю Папи?”. Це говорив поет дуже високого поетичного польоту. Говорячи про нього, згадують часом англійського літератора Джона Фута, який нібито назвав Тичину ні на кого не схожим у європейській літературі поетом. Не будемо (як це робив, наприклад, О. Білецький) тривожити того Фута; він, можливо, є якоюсь міфічною постаттю. Згадаймо краще реального Сергія Єфремова, який, аналізуючи літературу так званого революційного п’ятиріччя (1917—1922), говорив, що Тичина, мабуть, є поетом світового значення. Це передбачав, думаю, і Михайло Жук, коли зображував молодого Тичину з янгольськими крильми за плечима і в момент тужної гри на сопілці чи кларнеті... Про таке нам протягом 70-ти пореволюційних років ніхто нічого не говорив. Адже Михайло Жук у часи найбільш кривавих екстремаційних заходів практично відійшов від модерністського живопису, зосередившись (для виживання) на архітектурній, керамічній справі в периферійній Одесі, а Сергія Єфремова було загнано в обойму найзапекліших “ворогів народу”. Бо ж саме він у щоденникових записах початку 20-х років чи не найточніше схарактеризував більшовицьку владу: “Не приймаю системи, на брехні й провокації, на світовому дурилюдстві заснованої”. Така влада, продовжував Єфремов, довго не протримається. Із ним були солідарні й деякі інші інтелектуали того часу, зокрема Микола Хвильовий. До 1922 року він ще міг писати про романтичних “муралів революції”, а 1926-го (у романі “Вальдшнепи”) ту революцію вже спущено в каналізаційну трубу... Яка ж влада могла витримати отаку думку про себе?.. Тому й було знищено альманах із продовженням роману “Вальдшнепи”, а його зацькований автор був змушений накласти на себе руки...

В. Д.: Якщо класичний ренесанс XV—XVI століть залишився в історії європейської цивілізації просто ренесансом, то український став розстріляним. Як наслідок — усі імена розстріляних протягом тривалого часу не були включені в інтелектуальну, художню пам’ять України. Їх знали тільки окремі ерудити, які передавали свої знання лиш окремим знайомим в усній формі. А так званий широкий загал усього того практично не знав. Один із прикладів — творчість Володимира Свідзинського і деяких інших його сучасників, що були або спалені живцем, або замордовані в концтаборах радянського ГУЛАГу. А це постаті європейського рівня; вони заслуговували найвищих відзнак і нагород, але залишалися замовчуваними. На Ваш погляд, через великі провали в інтелектуальній пам’яті народу ці постаті все-таки продовжували “працювати” і рухати націю до вибору своєї незалежності?

М. Н.: Так, вони продовжували “працювати”, хоча й були розстріляні. Вони залишалися жити в підсвідомості своїх нащадків; такого не знає, мабуть, жодна культура світу. Про масштаби розстрілів нашого відродження свідчать хоча б такі факти: гумористів-сатириків було знищено всіх; дехто відсидів у тюрмах по десять (як Остап Вишня) чи й по двадцять (як Олександр Ковінька) років. Бо вони бачили й показували “непотопляємий” СРСР не в підлабузницькому, а в іронічному чи й саркастичному плані. Творців усіх інших жанрів, особливо — найталановитіших, або розстрілювали, або зламували. Тільки в поемі В. Сосюри “Розстріляне безсмертя” їх названо більше сотні: М. Яловий, М. Куліш, Л. Курбас, І. Кириленко, І. Микитенко, І. Кулик, В. Підмогильний, В. Вражливий, Є. Плужник, О. Влизько, М. Йогансен, Г. Косинка, О. Досвітній, Г. Епік, В. Поліщук, М. Ірчан, М. Зеров, П. Филипович, В. Бобинський, С. Пилипенко, Д. Бузько, О. Слісаренко і немає їм ліку. Були серед них не тільки українці, а й євреї (І. Фефер, Д. Гофштейн, І. Бабель, Г. Полянкер), білоруси (Т. Гартни, О. Дубовка) і представники інших національностей. А ті, хто не втовпився під дуло чи за ґрати, зламувались, та ще й так, що перелом проходив по самому хребту. Зламали й ангельський талант Павла Тичини. А згодом — Максима Рильського... Заарештований за сфабрикованою гепеушниками справою СВУ (Спілка визволення України), він написав кілька пояснень, які були водночас і покаяннями. Йому здалося, що більшовицькому нашестю не може протистояти жодна сила. І щоб вийти бодай фізично на волю, підготував апоетичну збірку віршів “Знак терезів”, яка й стала знаком його духовного зламу. Зламався і Володимир Сосюра, продукуючи протягом довгих років декларативні, приурочені до різних радянських дат віршослів’я. “У небі крани, мов титани — // Труда і слави горда рать. // Ми знову вийшли на майдани // Жовтневе свято зустрічать”. Є. Євтушенко пізніше скаже, що це була “датська поезія”. Всі ці зовнішньо “зламані” творці внутрішньо все-таки залишалися в літературі тим, що створене ними в 20-х роках. Вони не зрікалися його, як не зрікався й Михайло Жук створеного ним з янгольськими крильми молодого Тичини та закоханої в нього Інни. Дехто з фізично зламаних продовжував писати не лише сяку-таку офіційщину, а й справжню поезію. В. Сосюра на рубежі 50—60-х років XX ст. створив “у шухляду” кілька знакових для літератури нового часу поем про Мойсея, про Каїна, про Христа та про інших міфічно-легендарних постатей, з допомогою яких “переглянув” практично всю європейську цивілізацію, знаходячи там і відповідне місце Україні. М. Рильський на схилі літ піднявся своїми “Трояндами й виноградом” та “Зимовими записами” знову на вершину високої поезії. П. Тичина, наближаючись до відходу за обрій, карався тим, що недостатньо оспівав калину й солов’я, “бо настрої були не благовісні”, а також висловлював сподіванку на те, що до нього таки ще обов’язково “завітають // вдвох, обнявшись...// юнка й хлопець...// І мене відродять співом...”. Тут хоча й дальньою луною, але відгукнулися саме оті юнка й хлопець, яких зобразив з ангельськими крильми Михайло Жук, і яких ніколи не міг стерти зі своєї пам’яті автор “Сонячних кларнетів”... Отже, так звані зламані письменники духовно все ще залишалися жити, і я думаю, що стимулювали їх до того ті літературні сили, яких прийнято називати шістдесятниками. Шістдесятники зростали на тому ґрунті, що його вирвано з-під ніг літератури в 20—30-х роках, і що залишалося жити в душах зламаних-незламних класиків радянської пори. Я інколи бував на корпоративних зібраннях ранніх шістдесятників, і не тільки письменників, а й художників — у майстерні Віктора Зарецького, наприклад, чи Алли Горської. Знаєте, про що вони там говорили? Про літературу 20-х років, про тих, хто продовжував творити і з більшовицькими кайданами на руках... Одного разу цілий вечір говорили про Олександра Петровича Довженка. Всі знали, звичайно, що він інколи ніби підспівував владі, але він робив це настільки талановито, що в підтекстах у нього обов’язково звучало оте Прометеївське: “Навіки нас ніколи не вбити”. Або те, що висловив Богдан Лепкий у трилогії про Івана Мазепу: народ наш хоча й не вміє жити, але й не може вмерти. Ми не можемо вмерти тому, що, в нищених фізично, живим у нас завжди залишався дух. Ламалися, як знаємо, навіть деякі шістдесятники, беручись оспівати “керівну і спрямовуючу роль каперес”. Але нерідко — з метою лише фізичного збереження себе. Хто не переслідував такої мети — знову, як і в 20—30-ті роки, опинявся за ґратами. Як молодші постшістдесятники В. Стус, І. Калинець, Т. Мельничук... А такі, як Ліна Костенко чи Валерій Шевчук, на ціле десятиліття замовкали. А вже на початку нової української незалежності (90-ті роки) вони і збагатили літературу високої якості художніми творами, і доклали чимало зусиль для повернення до життя Розстріляного відродження 20—30-х років. До їхніх лав долучилися й ті, кого називають постмодерністами. У їхньому середовищі трапляються такі, що бравують своєю космополітичністю, що зловживають “невмитим натуралізмом” (як казав Олесь Гончар), але пізно чи рано їм явиться усвідомлення, що справжня література — це щось зовсім інше. Це те, що Василь Стус уявляв як “виквіт рідної землі”.

В. Д. Завершуючи нашу розмову, бажаю, аби ми завжди пам’ятали тих найперших, хто виборював нам нашу незалежність. А серед них особливе місце посідали і нині посідають письменники, художники, інтелектуали...

М. Н. Звичайно... Бо, незважаючи на деяку загроженість Україні, на деякі труднощі в її сучасній розбудові, ми з їхньою духовною підтримкою все одно колись крокуватимемо в майбутнє впевненою ходою, станемо на тверду рідну землю і натхненно мріятимемо тільки про найвищі небеса нашого духу. Бо ж за плечима в нас оті янгольські крила, які змалював колись у Тичини та в закоханої в нього Інни Михайло Жук. Йому нині виповнилося б 130 років... Хай святяться їхні імена...

Суржик — хто він?

Марина ГОРБАТОВА,
студентка Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

Суржиком називаємо суміш двох мов, зокрема для Слобожанщини — це мішанина української й російської. Наприклад, *“кидається в очі”* (рос. “бросаться в глаза”). Слово “кидатися” в українській мові означає “швидко йти, прямувати кудись, до кого-, чого-небудь”. Отже, “кидатися в очі” — це швидко прямувати комусь в очі? Навіть страшно. А чого варті слова *“дєньгі”, “січас”, “підьом”, “нє”, “как діла”* або сестри *“тудою” і “сюдою”*?

Ми купуємо *“пічення”, “кохве”, “сахарь”, “канхвєти”*, взуваємося в *“ботінки”, “обувку”, “хвастаємся”* новими *“тухлями”* та *“світером”*, який так нам *“ідьот”*, йдемо лікуватися *“у больницю”* й купуємо в аптеці *“лікарства”*, отримуємо *“замічанія”* і при цьому не *“замічаємо”*, наскільки засмічуємо свою мову. Суржик шкодить не тільки українській мові, це вияв неповаги й до російської мови.

Критикували суржик і в газетах. 1854 року в газеті “Київські губернські відомості” кореспондент писав про свої враження після відвідування ярмарку: “*При первом моем посещении Контрактового дома я был поражен, отуманен, увидевши и услышавши все, что там происходило. Разные фразы замечательны. “Прощайте, мы пойдем додому”. — “Нет, не идите, вы ещё, кажется, имеете видеть пана Стрежлицкого”. — “Перестаньте, вы все смеетесь с меня”. — “Вот сюдою, сюдою пойдемте!” — “Нет, лучше тудою. Там, видите, как все крутятся”.*

У наш час цікаве визначення суржику дав Юрій Андрухович: “*А як же “суржик”, де він, цей милий покруч, химерний мішанець, кровозмісне дитя білінгвізму?”.*

Письменник і публіцист Володимир Жаботинський ще 1904 року писав: *“Був я нещодавно на Дніпрі і в дорозі, подорожуючи у вагоні третьої кляси, прислухався до розмов тамтешнього простолюду. Мене вразила їхня говірка — явне зіпсуття, явна хвороба української мови. Хохли просто сипали великоруськими словами, великоруськими зворотами, а основна мова та її склад були українські; виходило дещо досить потворне, ні Богові свічка, ні чортові шпичка. Слухаючи цю недоладну суміш двох мов, я замислився про вмирання малоросійської мови”.* Понад сто років тому освічені люди замислювалися над проблемою суржику в українській мові й доходили висновку, що ця неякісна суміш не сприяє розвиткові літературної мови, а навпаки — потворить її.

Раніше суржиком називали борошно, отримане з суміші жита й пшениці, його не використовували для випікання, бо вважали неякісним.

Суржик впливає на нашу свідомість, про це писала лінгвіст Олександра Сербенська у праці “Антисуржик”: *“Сьогодні слово “суржик” почали вживати і в ширшому розумінні — як назву здеградованого, убогого духовного світу людини, її відірваності від рідного, як назву для мішанини залишків давнього, батьківського, з тим чужим, що нівелює особистість, національно-мовну свідомість. Мішаниною двох мов — української та російської — говорить частина людності України, хоч загальновідомо, що користуватися сумішшю з двох мов — це одне з найтривожніших явищ загальнопедагогічного характеру. Скалічена мова отупляє людину, зводить її мислення до примітиву. Адже мова виражає не тільки думку. Слово стимулює свідомість, підпорядковує її собі, формує. Суржик в Україні є небезпечним і шкідливим, бо паразитує на мові, що формувалась упродовж віків, загрожує змінити мову...”.*

Тема суржику для мене дуже болюча. Як майбутній учитель української словесності, я повинна навчити дітей любити і поважати мову предків. А головне — виховувати батьків школярів у повазі до української (державної) мови.

Мова сучасних українських телеканалів — рятуйте!

Валерія КРІКУНОВА,
студентка Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

Телебачення має неабиякий вплив на суспільство і, як наслідок, — на свідомість громадян. Зараз відчутно змінюється потрактування поняття “культура мовлення”. Адже рівень мовностилістичної грамотності вищий, маємо чимало вишуканих, естетично довершених літературних творів, але просторіччя, жаргонізми, арготизми “вриваються” і в літературу, і в мовлення ведучих телепередач.

Працівники провідних телеканалів демонструють з екрана вбоге знання української лексики чи взагалі розмовляють російською; їм бракує українських слів, і вони замінюють їх російськими: *вона походила на маму* (була схожа, скидалася, нагадувала), *окрас собаки* (колір шерсті, масть), *відчуває безнаказаність* (безкарність), *пристрасті накаляються* (вирують, завирували), *“Нескафе” дбайливо їх прожарює* (смажить). Про яку повагу до нашої мови, до української нації можемо говорити, коли “Новини” на “Інтері” російськомовні. “Новий канал”, СТБ, “ТРК Україна”, на яких більшість телепередач російськомовні, демонструють зарубіжні фільми з російським перекладом, а якщо і є український, то там бракує розмаїття української синоніміки.

Про мову наших обласних телеканалів “ЛОТ”, “ЛКТ”, “ИРТА” я взагалі мовчу, адже там жодного слова українською. Єдине, що озвучують українською мовою, — це реклама. Невже наша мова придатна тільки для цього? Необхідно, щоб українське телебачення було зразком української літературної мови. Чому до корінної нації таке зневажливе ставлення? Це дуже негативна тенденція, бо для багатьох телебачення — джерело культури українського мовлення.

Телеканали, радіо та газети мовною поведінкою демонструють небажання переходити на новий етап розвитку, не прагнуть відроджувати справжні українські цінності. Вони тримаються за старе російськомовне середовище, хоча нове покоління вже готове до змін: ми розмовляємо рідною мовою і зростаємо у вільній, сильній, незалежній державі, яку, маю надію, визнають на міжнародній арені.

Поважаймо самі себе, не нехтуймо рідним заради чужого.

“Озиратися подумки на прожитий-пережитий рік, перебирати спогади, як чернець свої чотки”.

У сутінках року

Михайло КАМЕНЮК

Так ось які ви — сутінки року. Щоразу інші, але завжди передріздвяні. Завжди у вашому диханні, ваших порухах — передчуття фіналу.

“...ведуть собі гру дні З вітрами у грудні. Під снами ясними Поля многотрудні. І ніч горобина — Неначе провина. А вранці у шибі — Синичка й калина. Всміхнеться людина. А піде тудою, Де тиха вода — Ремез над водою Хатинку гойда...

Несміливим пензлем зніяковілий художник — перший сніг — уночі, навпомацки, торкнувся модрини під моїм вікном. Хотів побілити й річеньку — не далася. На горбах над селом різко забіліли стежки. Завмерли навшпиньках усі дерева. І тільки дуб та сосни вишумовують на вітрі. Він — так і не скинувши ні перед ким кучерявої шапки, вони — дівчата в зелених плахтах-намітках, тороками виграють.

Сутінки року... Стовбурчаться над ранковим селом дими. Пахнуть вони порізному, різні й за відтінками кольору, за формою. Дзвінкі голоси дітей вторять передзвонам горобчиків, цих сірих патріотів рідної землі. Навіть перепілки, які літати не вміють, пішли полями пішки в еміграцію, за кордон, у теплі краї. Подумати тільки? — пішки! А вони, ці непосиди-горобчики, “***співають хоч би що, сірі патріоти-анархісти...*** Коли це писалося-думалося?

Тиха річенька груднева

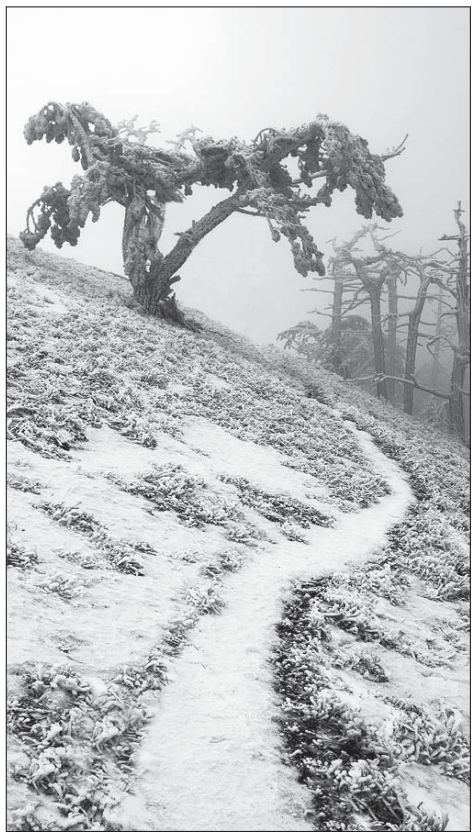

Забіліли стежки

Сутінки року... Сидіти увечері перед каміном й дивитися у вогонь — дорогоцінна розкіш. Озиратися подумки на прожитий-пережитий рік, перебирати спогади, як чернець свої чотки.

“...в жовтні серця межі — Золоті пожежі. Носять наші душі Вогняні одежі. Вже палають печі, У заплаві — крига. Храми на колінах В день Архістратига. Ночі листопадні Вітряні і темні, Листопадні думи Білохризантемні. Опущу я в річку На долоні свічку — Подивитись маму В крижанім потічку. Сповива у грудні Мене в роки трудні, Сповива-співає Думоньки напутні. Залетять у серце — Стрепенусь од болю І неначе вперше, Помолюся Богу....

Сутінки року... Лункі безодні — за кожними ворітьми. А як там твоє Азовське море, твій Азов? — питаю себе. Колись, під час служби у війську, я з однополчанами зимував на його берегах. Казарм усім не вистачало, і ми мусили вкопатися глибоко в землю, напнути над собою брезентові шатра, спати біля розжарених буржуйок. А море, грудневе море, як необ’їжджений кінь, стугоніло, било копитами денно і нощно в груддя прибердянських степових берегів, що аж ходором ходили від того шалу. А морю, його вдарам відлунювали безодні тисячоліть. Адже за припущенням

Пісня горобини

Азовське море виникло в западині, що утворилася від удару гігантського метеориту в груди праматері-землі. В тій рані її глибокій. Це було там, в безодні часу. Тим-то й стогне, мучиться у сутінках року Азов.

“... тебе ще ця дорога не стомила: Від раю до страшної глибини?.. Не бійся: я візьму тебе на крила, Я — птах безодні, де ночують сни. Стань птахом, стань, Тополею не гнися, І ти побачиш далі голубі. Нестерпно буде — ти мені приснися. Нестерпно буде — я приснюсь тобі. Там є усе. Там — золото-проміння З чертогу голубого виплива. Встаючи з-під гріховного каміння, Покинь під ним усі тяжкі слова. Там Божа Матір у своїй господі. Ти не забувся, хто її дитя?.. Я — птах безодні, музика на споді — Щасливий вітер вічного життя. Згорять безслідно всі твої сльозини Перед спокути полум’ям ясним. Не вір, що не стає колись людини, То — вперте серце, попрощайся з ним...

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА—2014

Вартість передплати (з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617

на 1 місяць 10 грн
на 3 місяці 29 грн 40 коп.
на півроку 57 грн 15 коп.
на рік 113 грн 10 коп.

Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — Ваша газета!

Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор Павло МОВЧАН

Головний редактор Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова), Ярема ГОЯН, Павло МОВЧАН, Олександр ПОНОМАРІВ, Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора Євген БУКЕТ 279-39-55

Заступник головного редактора з виробничих питань Наталія СКРИННИК 278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар Ірина ШЕВЧУК

Відділ соціальної тематики Петро АНТОНЕНКО 279-49-47

Відділ просвітянської роботи Надія КИР’ЯН 270-55-57

Відділ культури Микола ЦИМБАЛЮК 279-49-47

Відділ коректури Тетяна ЩЕРБАК, Ірина СТЕЛЬМАХ 278-63-69

Комп’ютерна верстка Ірина ШЕВЧУК, Володимир ЖИГУН 278-63-69

Інтернет-редактор Олександр ЛИТВИНЕНКО 279-39-55

Черговий редактор Надія КИР’ЯН

Бухгалтерія 279-41-46

Адреса редакції: вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001
E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Видрукувано з готових фотоформ у ТОВ “Поліграфцентр” у середу.
Загальний наклад у грудні — 15 400

Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.

Індекс газети “Слово Просвіти” — 30617

4 820095 780016 13049

В Україні немає жодної людини, яка б не слідкувала за подіями на українських майданах. Публікуємо листи учасників.

Серце України

Говорить серце: йди, гори
Вдень і вночі, і вранці-рано.
Поглянь: розквітли прапори
Над невпокореним Майданом.

Усі тут — як одна сім'я,
І не страшна їй громовиця.
Щасливий тут сьогодні я,
Що бачу сяйні, мужні лиця.

І бачу цей неспинний вир,
Бо ви — Історії обранці,
І не схилили голови
В покорі, мов колись повстанці.

Соборності немає меж —
Чи ми із заходу, чи сходу.
Пишаюсь, що належу теж
Я до великого народу.

А нація? Ось тут вона
Дзвенить, сурмить відверто,
дружньо.
В усьому світі дивина,
Що ми звелися так потужно.

Щоб упокорити обман,
Ви залишили теплі стіни.
...Іду в надії на Майдан —
Тут б'ється серце України.

Петро ШКРАБ'ЮК
8.12.2013 р., Львів

Мати владу для народу

Володимир ФЕРЕНЦ,
м. Івано-Франківськ

Цьогорічний листопад дав стільки отвережуючих уроків, яких не було за двадцять років "присипляння" українців. По-перше, ми побачили геополітичну неміч посади президента, який опирається на політичну силу переважно приватного інтересу, без автентичного гуманітарного стрижня. По-друге, ми відчули справжню ринкову велику ціну України на просторі євразійської і загалом світової конкуренції великого капіталу. Наш потенціал приваблює водночас Росію і Європу, але допомагати нам у нашому стремлінні стати багатою державою не має наміру ніхто.

Росія хоче нас задарма, а світ остерігається нас як сильного конкурента, якби ми були вільні розвиватися як хочемо. Йдеться про властивий для українців спосіб ведення господарства — для потреб справедливої і гідної людини, коли мільярдне збагачення не головне. Саме тому серед мільярдерів мізерно мало етнічних українців не тільки в Україні, а й серед світової діаспори. Наші проблеми в тому, що автентичний український життєвий устрій відверто суперечить головній парадигмі глобалізованого світу XXI століття — на першому місці гроші, а потім людина в рамках єдиних, уніфікованих прав і правил. Змінити традиційне ставлення українців до багатства, економіки і справедливості не змогли ні випробування кравчучками, ні насадження противної національному способові життя економіки, ні телезомбування деструктивною інформацією, ні вихолощення освіти. Про це засвідчив Євромайдан молодих і однаково негативне сприйняття економічних "реформ" уряду і на Заході, і на Сході. Несподівана для Європи поведінка української переговорної сторони у Вільнюсі виявилася не тільки великим розчаруванням для українців, а й тестом для єврочиновників.

Україна як великий ринок і потужний ресурс підживлення світової економіки потрібна світові й особливо — кризовій Європі. Україні Європа потрібна як світ, що не обіцяє реальної безкоштовної допомоги, але переважно живе за правилами. Світ російського впливу знає тільки правило сильнішого, тобто Росії. З усього набору так званих європейських цінностей українців передовсім цікавить свобода приватної ініціативи, тобто можливість вільно заробляти і бути інвесторами власної економіки, позбутися принизливої залежності держави від світових лихварів і небезкорисливих "інвесторів". Усе інше — наші гуманітарні цінності і традиції життя завжди залежатимуть від нас. Вони на першому місці і в наш час саме їх треба захищати незалежно від того, чи ми нарешті будемо в Євросоюзі. Тому владний економічний мотив непідписання євроугоди завис у повітрі й не сприймається ніким. Страшилки про можливе захоплення внутрішнього ринку Євросоюзом і встановлення контролю над економікою, а також загрози з боку Росії не викликають жодних емоцій. Внутрішній ринок давно вже зданий чужинцям аж до преференцій імпортерам китайської техніки та ширвжитку. Внутрішнього інвестора давно знищують низькими доходами населення заради фінансового наркотика МВФ і можливості верхівки жити дуже багато. Загрози з боку Росії завжди є і будуть, поки є в ній імперський дух, чи амбіція зверхдержави.

...Євромайдан виник навіть не тому, що угоду про можливе майбутнє членство не підписано — людей лякає незрозуміле пояснення акту непідписання, різні інтереси влади та простих людей. Брак масової пропаганди тексту угоди і відмова долучатися до світу свободи приватної ініціативи нервує низи більше, аніж звичні вже російські загрози слабкій економіці, а засилля теле-кіно-секонд-хенду та космо-неукраїнськість влади пригнічують і заважають жити українським самобутнім життям. У XXI столітті економіка є похідною від уміння нації вигідно користуватися писаними й неписаними правилами світу, а безпека залежить від міцності єдиного гуманітарного ядра держави, відтак стійкості до тиску ззовні.

Євромайдан закінчився в момент жорстокого побиття людей "Беркутом". Після цього так називати його неправильно, бо на першому плані постала справедливість і вимога розвернути державу обличчям до нації. Саме цей прагматичний інтерес народу — мати владу для народу, а не лише для надбагатої верхівки, намагаються якнайбільше затуманити і заглушити. Опозиція не ставить завдання, які лише відставкою уряду змінити неможливо. Як нам позбутися того, що не дає нам вільно заробляти і бути небідними європейцями незалежно від асоціації? Яка інституція влади найбільше перешкоджає свободі самобутності та приватної ініціативи? Як називається творіння Франкенштейна, грубо зшите з різних шматків, в якому українська латка щораз звужується як шагренева шкіра, очі дивляться нарізно на схід-захід, а язик судомить мовою іншої держави? Усі впізнали український парламент, але опозиція вимагає відставки уряду і перевиборів президента, не наважуючись сказати правду, яка нарешті покладе край українським майданам і дозволить нам жити спокійно, заможно і вільно. Можна міняти уряди, президентів, але набагато важливіше так позачергово переобрати парламент, щоб нарешті мати молоду, справді українську політичну більшість, яка вже визріла і на майдані заявила про готовність взяти відповідальність за Україну.

Щастя, що я отримала удар по обличчю — і всі лишилися живі

Надія КИР'ЯН
Фото **Миколи ЦИМБАЛЮКА**

Під час розгону мирного Євромайдану о 4 годині ранку 30 листопада та під час пікетування Адміністрації Президента 1 грудня від "Беркута" постраждали десятки мітингувальників. Точна цифра невідома — адже багато хто боїться звертатися до лікарні (щоб не "пришили статтю"), понад 30 осіб не могли знайти, щоправда, громадські активісти більшість із них розшукали. Ми відвідали в лікарні родину, у якій постраждали всі її члени. Вони навіть не мітингували, а просто йшли вулицею Інститутською. На їхньому місці міг опинитися кожен із нас.

Розповідає **Ірина Василівна Рабченюк,** 54 роки, родом зі Стаханова Луганської області. Нині киянка, працює логопедом у гімназії:

— 1 грудня після 16 години, коли вже почало сутеніти, ми з чоловіком (колишнім працівником Генеральної прокуратури, нині пенсіонером), сином і дочкою піднімалися від Майдану Незалежності по вулиці Інститутській. Було дуже багато людей, вулиці ніхто не перекривав. Раптом почули якісь дивні хлопки. Коли порівнялися з Банковою, хлопки стали гучніші. Ми зрозуміли, що це вибухають димові шашки. Щось горіло. З'явився дим, люди кашляли, відходили звідти. Ми також почали відходити вгору по Інститутській, дихати стало важко.

Побачили, як із Банкової винесли дівчину з пораненими ногами. Поранення осколочне від гранати. Диму ставало дедалі більше, ми почали тікати. Потім хтось крикнув "Зачистка". Люди побігли. Мій син перечепився і впав. Я йому допомогла піднятися, а коли озирнулася, переді мною з диму з'явився боєць спецпідрозділу. У касці, з палицею, у чорному шоломі. Я повернулася до нього обличчям, і він одразу вдарив мене палицею по голові. Я рухнула на землю, з носа і рота полилася кров. Подумала: "Буде добивати чи ні?"

Ірина Василівна розповіла, що її відтягли з того місця люди і заховали. Вона встигла почути, як син закричав до спецназівця: "Ти ударив мою маму!" Після цього боєць ударив по голові її чоловіка (у нього струс мозку), потім сина. У жінки лилася кров, люди довели її до машини швидкої допомоги. Там уже сиділа дівчина з пораненими ногами, побитий іноземний журналіст. Лікарка по телефону кричала, що дуже багато поранених, просила допомоги.

— Я сиділа, міцно трималася, щоб не впасти, щоб вижити, кров лилася, — розповідала Ірина Василівна. — До речі, у цій трагічній ситуації люди підтримували один одного. У "швидкій" постраждалі казали: ви тільки жінку рятуйте, на нас не звертайте уваги. Мені поставили крапельницю. Очі заплили, я нічого не бачила. Швидка з сиреною помчала в лікарню. Тут уже на нас чекали й почали надавати допомогу. Привезли у відділ політравм, місць там не було. Обстежили і поклали тимчасово в хірургічне відділення. У мене осколочний перелом носа, травмоване праве око (я ним нічого не бачу) і струс мозку. Така моя бойова історія.

Розповідає дочка Ірини Василівни Леся, яка постійно чергує біля лежачої матері. Їй 33 роки, за фахом юрист:

— Коли пролунали вибухи, брат кинувся на Банкову, щоб дізнатися, що відбувається, бо люди почали кричати. Я крикнула батькам, щоб залишалися на місці, на безпечній відстані від Банкової й побігла за братом. Ми розминулися, почалася паніка. На мене хлинув натовп, люди пробігли повз мене, я залишилася майже в останніх рядах, шукаючи брата, а з диму бігли бійці спецпідрозділу. Вони всіх, хто не встиг утекти, били по головах. Люди бігли, падали. Я розвернулася, щоб утекти, мені здалося, що я бігла дуже швидко, але один із бійців мене миттю наздогнав, я відчула дуже сильний удар по спині, де був наплічник, що приглушив удар. Хлопець, який стояв переді мною обличчям до спецназівця, закричав: "Що ти робиш, це ж дівчина!" Я в шоковому стані повернулася до нього й кажу: "Ти що, дурний?" Тоді він опустив палицю.

Таким чином сторонній хлопець фактично врятував Лесю, яка після нападу на неї кинулася шукати родичів, до яких ніяк не могла додзвонитися. До речі, у цій ситуації люди трималися мужньо, паніки не було. Тепер Леся постійно чергує біля мами, травмовані батько й брат приїжджають, привозять ліки.

Леся з мамою розповіли, що бачили багато покалічених людей. Коли Ірину Василівну привезли, у коридорі всі стільці були зайняті, на підлозі калюжі крові, люди переважно з пошкодженнями голови. Травми дуже серйозні. У одного молодого хлопчини розкроєний череп. Лікарі навіть не знали, чи виживе. Йому зробили трепанацію, операція пройшла успішно.

— Це жах, це просто війна з народом, — обурюється Ірина Василівна. — На Хрещатику, мені здається, востаннє лилася кров при фашистах. А якби я не повернулася до спецназівця обличчям, то він або мене догнав би (я ж бігаю не так швидко), стукнув по потилиці і розкроїв мені череп, або якби удар першим прийшовся на мого сина, то вбив би його.

— Про що думали ці люди, які застосували зброю проти мирного населення? — додає пані Леся. — Люди тікали, а їх били по голові, по спині, по потилиці. А гранати кидати — це нормально? Навіть якщо це шумові — вони ранять людей.

— Оскаржуватимете цей злочин? — запитую.

— Чоловік подав заяву до прокуратури. До нас також приходив прокурор, повідомив, що 2 грудня порушено кримінальну справу за фактом перевищення повноважень працівниками "Беркута" і побиття журналістів на Банковій. Нині збирають інформацію про всіх постраждалих.

Чого нас учить кривавий Майдан?

Василь ШПІЦЕР,
Львів

Кажуть, що свободу можна здобути лише ціною пролитої крові. На відміну від першого, Помаранчевого Майдану, нинішній Майдан був-таки залитий кров'ю. Двічі судимий дрібний злодійчук, обраний “старшими братами”, які захопили опустілі під час штучного Голодомору українські садиби, та зросійщеною місцевою публікою президентом України, віддав наказ побити до крові студентську молодь.

Виникають два класичні запитання: “хто винен?” і “що робити?” Спробую відповісти на них, але дещо зміню їхнє формулювання: “як це сталося?” і “як цю дурість Януковича використати?”. Щодо першого, то майже все зрозуміло. Доклавши чимало зусиль, щоб південно-східні москвофіли і навіть “п'ята колона” сприйняли євроінтеграцію, Віктор Федорович раптом “здрейфив” і не підписав відповідної угоди. У Євросоюзі це викликало щонайменше здивування і розчарування (бо навіщо було стільки років морочити голови очільникам європейських держав?), а в Україні — розпач, гнів, відразу до існуючої ницої влади. Українці вже досить натерпілися у багатосотлітньому московському ярмі й хочуть повернутися назад до Європи. Особливо цього прагне українська молодь, яка вже народилася в незалежній Україні, виросла вільною, незазомбованою і може дати правильну оцінку і європейським, і московсько-азійським моральним та матеріальним цінностям. Сотні тисяч дівчат і хлопців — студентів, учнів шкіл, працюючих і безробітних — вийшли на майдани, щоб продемонструвати світові своє бажання жити в Європі. Вони вимагають від керівництва держави виправити скоєну помилку і підписати угоду про євроінтеграцію.

Отут-то цей полохливий здоров'як, що в Івано-Франківську зомлів від запущеного у нього яйця (потім прикинувся смертельно пораненим і на лікарняному ліжку зі сльозами на очах просторікував, мовляв, Господь покарає того, хто кинув у нього “важким предметом”), вирішив, що українці такі ж боягузи, як він, і після побиття вже не повернуться на Майдан. Але пролита кров тільки додала нашому доброму народові ненависті та люті проти цієї камарильї, і в неділю Майдан заповнили сотні тисяч обурених людей. У боротьбу проти можновладців, що за допомогою награбованих та вкрадених грошей, за допомогою брехні та обману, за допомогою кремлівських імперщовіністів захопили в Україні владу, крім молоді та чисельної української людності активно долучилися парламентська опозиція, політичні позапарламентські партії та громадські організації. Однозначно негативну оцінку діям президента України дали також світова громадськість, іноземні політики та керівники держав.

У відповідь януковичо-азарівська команда за допомогою “Беркута”, міліції, “тітушок”, цинічних провокацій і бездушного застосування сили намагається зупинити народ у його прагненні справедливості, європейського вибору та свободи. На ці дії силових структур більшість маніфестантів заявляють, що готові покласти власне життя, аби добитися відставки уряду і президента. Не прогнозуватиму, чим це закінчиться, але видається, що хлопці, які все своє життя тільки й вміли що красти, а нині обіймають посади, де це можна робити в неймовірно великих масштабах і абсолютно безкарно, просто так не покинуть свої корита. Це показали і масові студентські протести проти призначення псевдополковника Табачника міністром освіти, які не дали жодного результату. ПРдонецька шпана розуміє тільки силу.

Звичайно, не можна відкидати такої можливості, що обдурений, принижений український народ піде силою на узурпаторів і просто знищить їх політично, морально, а декого навіть фізично. Проте це малоймовірно. З іншого боку очевидно, що народ не зможе безконечно довго мерзнути на майданах, втомиться і потроху розійдеться. Настане нестійка рівновага. Тому треба готуватися до тривалої, виснажливої боротьби за відсторонення Януковича від влади легітимним шляхом, а саме — на президентських виборах 2015 року. Ця боротьба буде успішною, якщо виборець уже завтра знатиме відповідь на запитання: хто буде основним опонентом Януковича, хто увійде в команду та яка програма здійснюватиметься після перемоги демократичних сил.

Сьогодні повторюється політична ситуація 1988—90 років, коли на виборах у демократичних сил був один ворог — комуністи, які відповідно до чинного тоді законодавства мали право відсіювати неугодних. Щоб застрахуватися від таких дій, на Львівщині для кожного округу був складений список із п'яти претендентів, чотири з яких після реєстрації знімали себе на користь одного, найбільш рейтингового кандидата. Це дозволило перемогти в абсолютній більшості округів. Таку ж схему треба повторити на майбутніх президентських виборах. Адже ворог чітко визначений — це Янукович, який намагатиметься когось із поважних суперників прикупити, когось не допустити до виборів через свої “демократичні” суди, а когось просто зліквідувати, як це вже намагалися зробити на попередніх його виборах, отруївши Ющенка. Отож пропоную погодити між собою і оприлюднити такий, наприклад, список лідерів, що почнуть боротися за президентське крісло: В. Кличко, А. Яценюк, П. Порошенко, В. Огризко, О. Тягнибок. Звичайно, вони можуть і помінятися місцями залежно від поточних рейтингів, але вже під час виборчої кампанії повинні агітувати тільки за одного узгодженого з цієї п'ятірки, а напередодні виборів решта повинна зняти свої кандидатури на його користь.

Помаранчевий Майдан показав: не досить перемогти на виборах — треба ще мати надійну команду порядних фахівців. Бо у ті часи вже через кілька місяців почалася гризня, звільнення, перевибори, розпуск Кабміну. Усе це призвело до реанімації політичного трупа Януковича і “маємо те, що маємо”.

За минулі роки кожен політик показав своє обличчя і свої професійні здібності, тому можемо поіменно назвати бажаних і придатних для служби рідному народові персон. Я бачу на посаді міністра оборони А. Гриценка, міністра внутрішніх справ — Ю. Луценка, міністра фінансів — В. Пинзеника, міністра освіти — І. Вакарчука, головою СБУ — В. Наливайченка. Прем'єр-міністром мав би стати хтось із кандидатів у президенти, що зняв себе з перегонів. А ось на посаді генерального прокурора України я бачу Юлію Володимирівну. І ніякий це не жарт, бо на моє глибоке переконання, тільки вона єдина спроможна розгребти оте багно, яке з “легкої руки” колишньої комуно-номенклатури, що правила Україною, здійнялося і пишно розцвіло над нашою землею за роки Незалежності. Тільки вона зможе повернути приватизовані обманним шляхом підприємства і землі, забезпечити виконання програми “бандитам тюрми” та перевірити, у кого насправді “чисті руки, які нічого не крали”.

Фото С. Цушка

Основними пунктами програми демократичних сил повинні стати:

підписання угоди про асоціацію між Україною та ЄС, забезпечення безвізового режиму та активізація роботи для вступу в Євросоюз;

відміна антиконституційного рішення Конституційного Суду про передачу всієї влади в одні руки, тобто президентові Януковичу;

ліквідація Конституційного Суду, який за час своєї діяльності не захищав Конституцію України, а навпаки — винаходив шляхи порушувати її і надавав високопосадовцям право робити це;

реорганізація судової системи з тим, щоб дати народові право обирати суддів;

перевірка законності приватизації державних підприємств і земель та повернення у державну власність того, що було фактично украдене;

введення податку на нерухомість і предмети розкоші;

узаконення обов'язкового відсотка від прибутків на виплату дивідендів дрібним власникам акцій, придбаних у період ваучерної приватизації;

посилення державної допомоги працівникам сільського господарства, сприяння розвиткові малого та середнього бізнесу;

зведення до мінімуму залежності української економіки від російського газу;

ліквідація всіх пільг для депутатів і високопосадовців і переведення зекономлених коштів на чорнобильців та афганців;

встановлення максимального рівня пенсій (зокрема й чинним пенсіонерам) не вищого від 3-х середніх зарплат і переведення зекономлених коштів на підняття мінімальної пенсії;

встановлення максимального рівня зарплатні депутатам і високопоставленим держслужбовцям не вищого від 3-х середніх зарплат;

сприяння утворенню Помісної Української Церкви;

проведення референдуму про заборону Комуністичної партії України як правонаступниці злочинної Комуністичної партії Радянського Союзу і т. ін.

Останні події відкрили очі виборцям і вони більше не повторять помилки та не будуть голосувати за Януковича, “бо він наш”. І коли подібним до описаного тут шляхом піде демократична частина нашої еліти, злочинна шайка буде зметена з політичного поля, а в Україні запанує нова, по-справжньому демократична влада, яка поверне нашу Державу до Європи, обрізавши навіки-віків московські пута.

Кримчани за європейську інтеграцію

7 грудня 2013 року в Сімферополі на центральному майдані перед будинком кримського уряду близько 500 кримчан провели мітинг на підтримку євроінтеграції українського народу.

Ірина КЛЮЄВА,
Крим

Мітингувальники здійснили ходу вулицями Горького та Пушкіна до представництва Президента України в Криму, де провели свій мітинг. Під час ходи лунали гасла “Крим — це Європа!”, “Зека геть!”, “Банду геть!”. Учасники події співали Гімн України.

Біля представництва Президента в Криму виступили представники громадськості, політичних партій, митці, науковці.

Голова Кримської організації Української народної партії Олег Фомушкін заявив: “Кримчани активно підтримують прагнення українського народу до євроінтеграційних процесів, багато з нас вирушили на головний майдан столиці, небайдужі передають речі, продукти, перераховують гроші. Народ від заходу єдиний і такий народ не перемогти”.

Мітингувальники зачитали й ухвалили звернення до лідерів опозиційних фракцій Верховної Ради з вимогою достроково припинити повноваження Верховної Ради Криму, що ухвалила звернення до Президента на підтримку його злочинної діяльності з проханням запровадити в країні надзвичайний стан.

“Народе мій! До тебе я ще верну і в смерті обернуся до життя”.
Василь Стус

● ПІСЛЯКОНФЕРЕНЦІЙНІ РОЗДУМИ

Життя Василя Стуса в Духові Слова

Анатолій ЗАГНІТКО,
Донецьк

Усвідомленню величі воістину страдницького шляху Василя Стуса, осмисленню його життєвого і творчого шляху була присвячена V Міжнародна науково-теоретична конференція “Художнє слово Василя Стуса в контексті української та світової літератури”, що відбулася 28 листопада цього року в Донецьку. Попередня, IV Всеукраїнська наукова конференція “Василь Стус: життєві і творчі контексти” відбулася рівно п’ять років тому 2008 року. Усі конференції організовували і проводили Донецький національний університет спільно з академічними інститутами та Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка.

У виголошених доповідях та обговореннях цьогорічної V Міжнародної науково-теоретичної конференції визначальним був Дух високості лету Василя Стуса, коли Слово постає енергетично сповненим і наповненим, володіє силою перетворення. В одній зі своїх поезій митець наголошував: *Мені зоря сіяла нині вранці, / устромлена в вікно. І благодать — / така ясна лягла мені на душу / смиренну, що я збагнув нарешті: / ота зоря — то тільки скалок болю, / що вічністю протятий, мов огнем. / Ота зоря — вістунка твого шляху, / хреста і долі, ніби вічна мати, / вивищена до неба (од землі / на відстань справедливості), прощає, / тобі хвилину розпачу, дає / наснагу віри, що далекий всесвіт / почув твій тьмяний клич, але озвався / прихованим бажанням співчуття / та іскрою високої незгоди: / бо жити — то не є долання меж, / а навикання і самособою- / наповнення. Лиш мати — вміє жити, / аби світитися, немов зоря.* Власне, її можна вважати лейтмотивом подій: спочатку — прес-конференції (взяли участь директор Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАНУ, академік НАНУ Микола Жулинський; голова Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка, письменник Павло Мовчан; громадський діяч, правозахисник, політв’язень Василь Овсієнко; Почесний ректор Донецького національного університету, академік НАНУ Володимир Шевченко; професор Ягеллонського університету (м. Краків, Польща), український і польський громадський діяч Володимир Мокрий; заступник голови Донецької філії Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка Марія Олійник та ін.), потім — урочистого пленарного засідання, що відбувалося в Донецькому національному академічному українському музично-драматичному театрі, а згодом — покладанні квітів до меморіальної дошки Василя Стуса (розміщена на стіні філологічного корпусу Донецького національного університету, де навчався Василь Стус і закінчив його (тоді Сталінський педагогічний інститут) 1959 року). Конференція тривала на засіданнях п’яти секцій (працювали в Донецькому обласному інституті післядипломної педагогічної освіти) та заключному пленарному засіданні.

Загалом у конференції зголосилися взяти участь понад 130 громадських діячів, літературознавців, фольклористів, лінгвістів, культурологів з України, Польщі, Сербії, Австрії, Росії. За кількістю учасників і розмаїттям заявлених питань студіювання поважне зібрання засвідчило незгасне зацікавлення творчою спадщиною Василя Стуса, а також — прагнення в новому часовому вимірі осмислити вчинки Митця, його вміння сповідувати ідеали боротьби, Справедливості та Добра. Такий перебіг і статус високого зібрання підтвердила вже прес-конференція, яку вела проф. Віра Просалова (ДонНУ). Цікавими поставали відповіді на гострі питання сучасного погляду на минуле, його оцінку, а також уточнення багатьох деталей життєвого та мистецького шляху Василя Стуса на пленарному засіданні. Останнє є наскрізним у доповіді Василя Овсієнка “Чужинці про Василя Стуса”, який презентував свою книжку “Василь Стус: Поет і Громадянин. Книга спогадів і роздумів” (2013 р.). У виданні зібрано та системно упорядковано 100 неповторних історій від 74 авторів про Митця. Виступ Василя Овсієнка був сповнений експресії та нових фактів, пов’язаних із нелюдськими умовами ув’язнення Василя Стуса. Василь Овсієнко був співкамерником Поета, тому його розповідь — свідчення очевидця. Як мудро наголосив Павло Мовчан: “По смерті Василя Стуса доля подарувала йому найвищої кваліфікації біографа, який присвятив себе збереженню усіх тих зернин пам’яті, що розкидані в різних місцях”.

Відкриття конференції вразило своєю урочистістю та продуманістю. Виголошені вітальні слова Романа Гринюка, ректора Донецького національного університету; Тамари Лук’янчук, заступника голови Донецької облдержадміністрації; Володимира Шевченка, голови Донецької обласної організації Всеукраїнського товариства “Просвіта” та інших, не стали простою формальністю — в них акумулювалася думка про необхідність творчого осмислення спадщини Василя Стуса в сучасному просторі в контексті української та світової літератури. Тому цілком мотивовано прозвучала пропозиція Павла Мовчана про необхідність нового цілісного видання повного зібрання творів Василя Стуса, — здійснюваного спільно Інститутом літератури ім. Т. Г. Шевченка і Донецьким національним університетом.

Несподіваний ракурс аналізу питання внутрішньої свободи як результату самоусвідомлення у творчості Василя Стуса було запропоновано у виголошеній на пленарному засіданні доповіді Миколи Жулинського, який водночас говорив і про можливість “живого” спілкування з Поетом через аналіз його рукописів, що зберігаються в архівному фонді Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАНУ. Самоусвідомлення і самовизначальність для Митця поставали найголовнішими і найбільш знаковими: для Василя Стуса визначальним було “у власну душу увійти”, що “дано лише несамовитим”. Він боровся, хоч прекрасно усвідомлював, що “*Жахлива країна тіней, “веселий цвинтар”: / Рад-соцконц-таборів Союз, / Котрий Господь забув. / Диявол теж забув, тепер тут править інший бог — / марксист, расист і людожер, / один за трьох*”. Справді основним у його житті було кредо: *“Обов’язок сина народу, відповідальність за цей народ — єдині обов’язки”*. Василь Стус був “речником народної душі, народного сумління” (Леонід Плющ), був пророком, а тому для системи він поставав сформованим ворогом, якому немає і не може бути місця в суспільстві, тому суспільстві, де пришвидшеними темпами формували нову історичну спільність “радянський народ”.

Аналіз “Шевченкових категорій справедливості у творах Василя Стуса” запропонував Павло Мовчан. Неодноразово повторена теза про співвідносність та симетрію життєвого і творчого шляху Тараса Шевченка і Василя Стуса віднаходить своє підтвердження в багатьох тих фактах і реаліях, що зовні не так легко можуть бути пізнаними. Емоційно та виважено лунали слова Павла Мовчана, у чомусь повторюючи його ж рядки: *Слово суще, лукаве, спасенне, / Перемліле в устах — хоч кричи. / Промовляєш його цілоденно, / цілонічно... Та слово мовчить. / Видихаєш його на свічадо, придивляєшся — крапля дрібна...* (“Слово”). У Василя Стуса усі слова — зрілі та виважені, думка — напружений нерв, що миттєво реагує на імпульси душі.

Знаковими для перебігу урочистостей конференції стали надіслані вітання на її адресу від сина поета Дмитра Стуса, Львівського національного університету імені Івана Франка, в якому виділено: “Велична постать національного генія, непохитного громадського діяча, сміливого патріота та унікального інтелектуала формувалася під високим небом українського Донбасу, розкрилювала свій творчий лет у столичному Києві, наснажувалася сакральною духовною енергією прадавньої Коляди в різдвяному Львові. Василь Стус став справжнім символом відродженої європейської нації, виплеканої відвертими імперативами Тараса Шевченка, Івана Франка, Михайла Грушевського та мільйонів незламних борців за державне майбуття незалежної України”.

Сьогодні Василь Стус приходить до читачів різними мовами. І добре, що не постійно актуалізованим є прагнення донести неповторне слово Поета до читачів іншими слов’янськими мовами. Про це говорив Володимир Мокрий (керівник кафедри українознавства Ягеллонського університету) у доповіді “За біль біліша” Україна Василя Стуса. Слово поета в академічному середовищі Ягеллонського університету у Кракові в останніх 45 роках (1968—2013 рр.)”, який ознайомив присутніх із новою книгою перекладів творів митця. Оригінальність видання у тому, що в ньому паралельно подано тексти двома мовами — українською та польською, що дозволить читачеві самому не тільки знайомитися з перекладами, а й зіставляти, порівнювати. Як голова Фундації Святого Володимира Хрестителя Київської Русі (заснована 1987 р.), Володимир Мокрий робить багато для популяризації української науки загалом і літератури зокрема. На це спрямована також діяльність видавництва “Швальпольт (Святополк) Фіоль”, а також Галерея образотворчого мистецтва, книгарня “Нестор” та багато іншого, що діють, наголосив Володимир Мокрий, на прес-конференції. Урочистість перебігу пленарного засідання підсилювали виступи талановитих майстрів музичного мистецтва: артиста-вокаліста Донецького національного академічного українського музично-драматичного театру Максима Селіванова (“Думи мої, думи...”), вокальної групи Народного ансамблю пісні і танцю “Околиця” (керівник — заслужений діяч мистецтв України Олена Абрамян) з піснею на слова Василя Стуса “Скучив” (музика Миколи Присяжнюка), лауреата всеукраїнських і міжнародних пісенних конкурсів Максима Гавриченка (“Соколята” — слова і музика В’ячеслава Хурсенка), лауреатів всеукраїнських і міжнародних конкурсів Христини та Тараса Присяжнюків (пісня “Душа людська”, слова Василя Стуса, музика Миколи Присяжнюка), хору Донецького училища культури (художній керівник і диригент Анатолій Савенко) з піснею “Вітер з гаєм розмовляє” (музика Григорія Гембери) та безсмертним і незабутнім славнем Січових стрільців “Ой у лузі червона калина”.

Ошатно оформлена зала театру з розміщеним у центрі портретом Василя Стуса з вишитим рушником від самого початку налаштували на небуденність того, що відбувалося. Прикметно, що Високий Дух Слова Поета живив і пленарне засідання, і роботу секцій. Ведучі — лауреати міжнародних конкурсів читців Артем Поляков та Марина Сімейко.

На п’яти секціях, що охоплювали тематично аналіз “Творчість Василя Стуса: порівняльний, типологічний, текстологічний аспекти”, “Філософсько-екзистенційний вимір творчості Василя Стуса”, “Художньо-стильові особливості мовотворчості Василя Стуса”, “Мовна естетика творів Василя Стуса”, “Культурологічні аспекти дослідження творчості Василя Стуса”, пролунали доповіді науковців з академічних інститутів, університетів Києва і Львова, Харкова й Запоріжжя, Дніпропетровська і Волині та багатьох інших, а проблематика студіювання чітко проступає з найменувань відповідних секцій. Загальною проблематикою та аспектами студіювання вони вияскравлювали “умонтованість” творчості Василя Стуса у світовий літературний контекст. Заключне пленарне засідання підсумувало роботу конференції, що відбулася завдяки співпраці Донецького національного університету із Всеукраїнським товариством “Просвіта” імені Тараса Шевченка, науково-дослідними академічними інститутами (Інститутом літератури ім. Т. Г. Шевченка, Інститутом української мови, Інститутом мовознавства ім. О. О. Потебні), Донецьким обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти та підтримці Донецької державної обласної адміністрації.

Нинішнього року Василеві Стусу виповнилося б 75 років (народився 6 січня 1938 року у с. Рахнівка Гайсинського району Вінницької області). Не судилося. Системі вдалося фізично знищити поета (4 вересня 1985 року; табір ВС-389/36 біля села Кучино Пермської області), та не змогла вона зруйнувати силу поетового слова, простір його ширення, про що так переконливо говорили Микола Жулинський, Павло Мовчан, Василь Овсієнко, Володимир Шевченко, викладачі та студенти філологічного факультету Донецького національного університету — всі учасники були одностайними в необхідності підготовки та упорядкування матеріалів конференції окремим виданням.

Крилаті слова Василя Стуса “*Народе мій! До тебе я ще верну і в смерті обернуся до життя”*. надихали урочисті й робочі миттєвості V Міжнародної науково-теоретичної конференції “Художнє слово Василя Стуса в контексті української та світової літератури”. А його любов до рідної землі, до своєї мови, до своєї Нації поставали визначальними в патріотично-почуттєвих вимірах сучасності.

Володимир ПРОЦЕНКО,
Севастополь

Наша повсякденна праця

Мацієвич Левко Макарович
Народився 1 (13) січня 1877, с. Олександрівка Чигиринського повіту Київської губернії, нині Кіровоградська область - загинув 24 вересня (7 жовтня) 1910, Петербург.
Корабельний інженер, суднобудівник, автор проектів кораблів, підводних човнів, протимінних заслонів, морських аеропланів. Громадський і політичний діяч.
Першим у світі розробив проект авіаносця, розрахованого на 25 літаків та проект літального апарата, здатного піднятися з палуби морського судна.
Один із засновників Української революційної партії та севастопольського товариства "Кобзар"

Ідею української незалежності століттями виношували в серцях наші прадіди. В її ім’я гинули мільйони кращих синів і дочок нашого народу. Наприкінці 1980-х політична криза розбудила від довголітнього імперського сну українське суспільство. З’явилися перші проліски творення української державності.

У Севастополі, Криму, як і по всій Україні, знайшлися щирі українці, які душею і серцем сприйняли високе почуття національної гідності, відродили громадсько-просвітницькі організації: Товариство української мови імені Тараса Шевченка, Народний рух України, Всеукраїнське товариство “Меморіал”, Українську гельсінкську спілку, повели національно-визвольну боротьбу українського народу за незалежність, демократію, права людини й нації.

У Севастополі й на Чорноморському флоті естафету національного відродження очолило Севастопольське міське об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка.

Тепер уже добре відомо: історія товариства — це 25-річна боротьба українців за свою національну гідність і честь, за можливість духовно продовжити себе в дітях і онуках.

А на початку 1989 року, відзначаючи чергові роковини перепоховання нашого Кобзаря на Чернечій горі, українські патріоти Севастополя вирішили утворити Севастопольське товариство української мови ім. Тараса Шевченка.

Ініціаторами були капітан-лейтенант Микола Гук, мічман запасу Богдан Єналь, підполковник запасу Іван Шевченко. Вони керувалися Зверненням “До громадян Української РСР, до всіх українців, в Україні й не в Україні сущих” від 11—12 лютого 1989 року, ухваленим установчою конференцією Товариства української мови імені Тараса Шевченка, яка відбулася у Києві. Звернення друкувалося в “Літературній Україні”, ось його зміст:

“*Дорогі співвітчизники! Робітники й селяни, діячі науки й культури, партійні й державні діячі, вчителі й викладачі, військовослужбовці й працівники правоохоронних органів, лікарі та інженери, віруючі й духовні пастирі, ми звертаємось до вас із закликом виявити розуміння історичної відповідальності й послужити патріотичній справі нашого народу.*

Ми звертаємось до наших єдинокровних братів та сестер, які живуть в інших республіках, у соціалістичному і капіталістичному світі, а також у країнах третьої суспільно-політичної системи із закликом допомагати та підтримувати наші зусилля не лише морально, а й доброю справою. Ми свідомі того, що культурна праця всіх українців, хоч би де вони проживали, має бути складовою частиною всеукраїнської культури — неповторного й багатоцінного надбання в скарбниці світової духовності.

Дорогі брати і сестри! Разом будемо домагатися, щоб українська мова лунала в родині, в дитячому садку, в школі, у вузі, на виробництві, в державних та партійних установах, по радіо, в кіно і з телеекранів. Відродимо, як високі моральні критерії, почуття національної гордості і гідності. Відродимо пошану до наших предків, які виплекали й зберегли нашу мову протягом століть соціального та національного гноблення.

Вступайте до Товариства української мови імені Тараса Шевченка! Створюйте на місцях: на виробництві, при школах, при редакціях газет, у вузах, закладах науки та культури, в установах осередки Товариства. Розгортайте роз’яснювальну роботу, вдосконалюйте своє знання української мови, всіляко сприяйте запровадженню її в усі сфери суспільного життя, подавайте особистий приклад у цьому.

Хай живе українська мова — великий зодчий народу”.

Українці Севастополя із захопленням читали Звернення та керувалися ним у своїй практичній діяльності. Саме на його підставі Микола Гук, Богдан Єналь, Іван Шевченко згуртували севастопольських українців навколо національної ідеї боротьби за незалежність України.

Богдан Єналь розповідає: “Щоб узяти дозвіл для проведення установчої конференції для створення Товариства, М. Гук та І. Шевченко запропонували звернутися до тодішнього керівного органу — міського комітету КПРС. Але я не погодився, бо був позапартійним і не визнавав влади комуністів над собою. Вирішили знайти підтримку від міськвиконкому. Під час розмови з його представником Миколою Міненком вдалося взяти не тільки дозвіл на створення Товариства, а й вирішити питання з приміщенням. Ми розклеїли по всьому Севастополю оголошення про проведення 22 травня 1989 року установчої конференції. У будинку місцевого товариства “Знання” підготували зал, поставили на видне місце портрет Тараса Шевченка, біля нього дві свічки: одну жовту, другу блакитну, прикрасили вишитими рушниками, розвісили плакати зі словами Кобзаря. Ми дуже хвилювалися: чи прийдуть люди, бо знали, що то були за часи. Попри всі хвилювання люди все-таки прийшли. Варто назвати тих українських патріотів нашого міста, хто разом зі мною першими увійшли до складу Севастопольського Товариства української мови імені Тараса Шевченка. Це Микола Гук, Іван Шевченко з донькою Наталією, Олександр Гриб із дружиною Любов’ю, Ганна Кривенко та Валентина Санітар — учительки української мови, Євгенія Іващенко, Олег Леус, Микола Стоянов, доцент СПІ.

Обговорили й ухвалили звернення до севастопольців. Присутні висловили свої думки щодо подальшої роботи Товариства. Головою Севастопольського товариства української мови імені Тараса Шевченка обрали капітана-лейтенанта Миколу Гука, секретаря багатотиражної газети “Вымпел” навчального загону Чорноморського флоту імені адмірала Ф. Октябрського, а його заступником обрали мене. На закінчення установчої конференції її учасники заспівали “Реве та стогне Дніпр широкий”. Усі плакали, бо не могли стримати свої душевні почуття”.

Ось що згадує про цей зоряний час в історії севастопольської “Просвіти” її перший голова Микола Гук: “22 травня 1989 року на установчих зборах тоді ще Севастопольського товариства української мови ім. Т. Шевченка вперше на весь голос було заявлено про духовний геноцид, який чинився компартійними зверхниками проти стотисячної української громади міста — українську мову не викладали в жодному навчальному закладі, а тих, хто домагався її викладання для своїх дітей, посилаючись на тодішню конституцію, переслідували як “буржуазних націоналістів”. “Просвіта” першою з усіх демократичних організацій сказала “ні!” сусловській ідеології манкуртизації, почала гуртувати навколо себе людей, боротися за відродження рідної мови, творити життя за звичаями і традиціями свого народу, пропагувати їх серед населення”.

Вдруге збори відбулися 16 червня 1989 року, й організація поповнилася новими членами. Це Ярослав Бліхар, Василь і Валентина Михайленки, Надія Череватенко, Костянтин Перепадя та інші.

На третіх зборах 2 липня 1989 року, що відбулися у бібліотеці імені Л. Толстого, було долучено 13 осіб (Богдана Процак, Олександра Гречко, Леонід і Віра Амельковичі, Гнат Буря, Світлана Заторська, Анатолій Копиленко, Микола Скакодуб та інші), які повели активну роботу серед моряків Чорноморського флоту.

Згодом заснували народний український хор, яким до цього часу керує досвідчений диригент Віктор Ковальчук, учень Анатолія Авдієвського. До хору записалося майже 40 осіб. Активісти “Просвіти” на міському рівні організували драматичний гурток і поставили спектаклі: “Лісова пісня” Лесі Українки та “Вертеп” (керівники Олександр і Любов Гуляєви, Борис Мазур), провели у школах і на підприємствах міста літературні та музичні вечори і концерти, присвячені творчості Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, Михайла Грушевського, організовували вечорниці на Різдвяні, Великодні та Зелені свята.

Згодом до севастопольської “Просвіти” вступили військовослужбовці Чорноморського флоту: капітан-лейтенанти Ігор Тенюх, Олександр Подольний, капітан 3 рангу Вадим Махно, майори Володимир Холодюк і Анатолій Капінос, старший лейтенант Віктор Пащенко, старший прапорщик Василь Федорончук, старший мічман Анатолій Білий та інші.

Товариство розгорнуло не тільки широку культурологічну діяльність, а й стало впливовою суспільно-політичною силою у Севастополі.

1990 року просвітян — лікаря Леоніда Амельковича й командира тральника “Сигнальщик” ЧФ капітана-лейтенанта Ігоря Тенюха Товариство висунуло, а севастопольці обрали депутатами міської ради, в якій зініціювали створення депутатської групи “Україна”. Ігор Тенюх став першим народним обранцем у Севастополі, який на сесіях виступав українською мовою. Згодом у місцевій газеті “Слава Севастополя” надрукували звернення депутатів від групи “Україна” до мешканців про відродження української школи. Реакція була неочікуваною: депутатові міськради Вадиму Махну вночі порізали двері, депутатові Леоніду Амельковичу по телефону погрожували заживо спалити. Активісту Богдану Єналю через погрози довелося звертатись у КДБ і змінювати номер домашнього телефону. Але знайшлося чимало севастопольців, які свідомо підтримали ідею впровадження української мови.

Почалася боротьба за право українців навчати своїх дітей рідної мови й жодні перепони не могли вже зупинити просвітян на шляху до обраної мети.

Діяльність Севастопольської “Просвіти” стала різнобічною. Саме вона стала донором створення в місті українських організацій і партій: Руху, УРП, КУНу, Союзу жінок України, Спілки офіцерів України, греко-католицької та православної парафій та інших.

Севастопольська “Просвіта” послужила ядром і для установчої конференції Кримського обласного товариства української мови імені Тараса Шевченка під головуванням Данила Кононенка наприкінці 1989 року в Сімферополі. Його першим головою стала Алла Петрова, а першим головою “Просвіти” Сімферополя став Михайло Бачинський, викладач географії.

На цьому патріотичному підйомі Севастопольське об’єднання “Просвіта” працює донині й гідно зустрічає 145-ту річницю боротьби за право бути українцями. Нині збираємо кошти на встановлення меморіальної дошки Левкові Макаровичу Мацієвичу, одному із засновників севастопольського товариства “Кобзар” (на фото).

“Читання його віршів — просявання блискавок у небесах минулих віків”.

Багатозначність істинної поезії

Дмитро ПАВЛИЧКО

Перша збірка поезії Олександра Косенка “На сьомий день” із передмовою Віктора Погрібного вийшла в Кіровограді 2010 року, а друга — “Гартування води” з передмовою Євгена Гарана в Києві 2013 року. Думаю, ці книжки, ці дати й ці перші проникливі слова про появу в українській літературі нового, знаменитого імені запам’ятаються.

Я майже нічого не знаю про життя Косенка, але із прочитаних його книжок зринає образ людини з нелегкою трудовою біографією, з українською болящою душею, образ філософа, творця оригінальної поетики, здатного відчувати свою неповторну присутність і сутність, свій рідний степ за межами своєї історичної доби і свого рідного краєвиду.

Із першого погляду може здатися, що книжки Косенка — це протест проти сучасної людської перевантаженості враженнями, проти дріб’язкової метушливості нинішніх людей, проти зрадливості матеріальних тимчасових ідеалів теперішнього людства, але, приглянувшись до масштабних метафор поета, ти обов’язково відчуєш, що йдеться про вічну непроминальну людяність і людську звірячість, про вічну любов і ненависть, вічну вірність і вічну зраду, про трагічну нерозривність оречевленої й незримої духовної субстанції людського покликання.

Є час богів,
Титанів,
Час людей.
Є щастя утекти з цієї кліті.

Так починається перший вірш “Міленіум” з першої книжки Косенка. Треба мати відвагу, щоб так написати. Поет згадує богів і титанів, але час, про який він пише, — то не минувшина, то філософський символ вічності. Фактично в поезії Косенка постійно йдеться про вічність людських болінь, але поет уникає настановних, афористичних бойових правд і тверджень, він уміє обходитися без закликів до боротьби проти кривди і зневаги щодо людської душі, але читання його віршів — то просявання блискавок у небесах минулих віків, то пробуджування спогаду в свідомості сучасного людства про те, що “Ніколи” не було краще. У тому ж вірші зринає калина “гола і в намисті”. Ясно, то — образ України, але поет не каже про це, він скаже тільки, що вона втекла від “потойбічних лих”, перебуваючи в найдовшій ночі двадцятого століття, тобто в неназваній, але нами дуже добре знаній імперії.

Та чи справді існує щастя втечі від богів, титанів і людей? У багатьох творах Косенка чітко сказано — нема такого щастя, але там же написано, що кліть, утворену богами й титанами, може обжити Людина, силою її любові до життя, здатна перемагати смертоносну, руйнуючу життя владолюбність і жертовність богів. Косенко прагне збагнути “праведну Правічність” і “Вселенську Німоту”, він бачить у людстві “дві долі здичавілі... Де вічність зламано в хребті”, його герой сповідається з тяжкої приреченості, яка наказує йому обживати жорстоку планету, як свій дім.

Я цей дім обживаю,
Коли то життя.
Я за тисячі літ надивився
неправди!
Так живого вогню добуває тертя.
Так женуть табуни
Степові конокради.
Так
Цілують замки потаємні ключі.
Так болять рушниками
відкриті ворота.
Так злітається сутінь
на подих свічі.
Ти її запали!
Я летіти не проти!
Я —
Не сутінь.
Я дім обживаю,

І тим
Я розп’ятий між стін
неживими словами.
Навіть квіти у вікнах
стомились рости.
Ми стомилися з ними,
Стомилися з вами...
Ми стомились обчислювать
рух павутин,
Ми стомилися очі ловити очима.
Ми стомилися дбати
Про несхитність картин
І не крила,
А роки нести за плечима.
Ми забулись літати і бачити сни.
Ми забули
Від літа ховатися в осінь.
Ми забулися квітами буть
у весни,
Ми стомилися сіяти зради
І роси,
Як запрагнеться, часом,
змахнути крилом!
Та наврочене кимось тяжіння
Триває!
Я сумую
Один в Самоти
За теплом
Я цей дім обживаю,
Як світ обживаю.

Я навів повністю цей твір Косенка, де поєднуються філософська й поетична мова, де панує втома століть, накликана неживими словами неправди, де перемішана роса світанку з темнотами зради, де все гидотно правічне і все гидотно нинішнє, але й тут зринає в людини бажання летіти і сумувати в самоті за теплом. Природа Косенкового дару тим цікава, що вміє бачити водночас людського духу низини й поривання до висот, уміє поєднувати, як музика, логікою настрою й почування багатозначний словесний матеріал. Нема великого розриву між першою й другою книжкою Косенка, але належить бачити, що мотиви з першої перейшли в другу й розвинулися, поглибилися, загострилися. Друга книжка “Гартування води” має так само два тематичні кола, як книжка “На сьомий день”. У першому колі проглядає постать мислителя, одне життя якого складається “із безлічі життів”, а в другому зринає інтимний світ людини, котра не може (бо “це смішно”) “повірити в чисте кохання”, зате вона “міряє час глибиною розлуки”.

Інтимна лірика Косенка не змогла обійтися без відомої з творів інших поетів скарги на лицедійство та оману в любові. Поет каже: “У жагунку нічної фіалки тане плотська любов, ну а іншої в нас не було”. Але ж він чудово розуміє й так, як ніхто, а тільки він пише про жагу, про всеохопну гарячінь тієї ж плотської любові, про найглибшу таїну, яка обертає закохану людину в тінь людини коханої. Духовне єднання чоловіка з жінкою можливе й без їхнього тілесного зв’язку, але дотикання до людської краси — жаданий гріх плоті є, безперечно, й духовною явиною. Косенко це розуміє й пише:

Я тільки тінь
холодна сіра тінь
як не болить
нічого окрім тіні
холодних губ болюча мерехтінь
холодна гра мелодій та опіній
о знав би хто
як журиться мені
яким вогнем мене торкає небо
коли до мене
ти промовиш
ні
як на кохання скривишся
не треба
гадають люди
тіні не болить
коли й на серце наступить ногою
негода мрячно з неба заімлить
одна лиш ніч пригорне та загоїть
із бруду
з бруку
з осоружних стін
почуй мене
в благанні
в шепотінні
я тінь твоя
холодна сіра тінь
як не болить нічого
окрім тіні.

Здається, розділові знаки в цьому вірші увиразнили б його зміст, але Косенко сприйняв традицію (у другій книжці) писати вірші без розділових знаків, традицію дуже давню, з античних часів, яку відновили сучасні західні поети. Я не звик до неї, але не виступаю проти неї; Косенків

вірш вимагає від мене бути набагато уважнішим, ніж при читанні інших поетів. Я мушу в його віршах почути пам’яттю розділові знаки, відчути енергію пропущеного слова, зжитися з лаконізмом не жованої, а видихнутої несподіваної думки.

“Гартування води” відкривається віршем “Апостроф”.

Пам’яте
Я твій апостроф
І губи твої
Ніжно торкаються мого
невагомого тіла
Крапля роси на долоні
Мене натремтіла
Щоб розділити минуле
з майбутнім.

Поет почувається апострофом і в слові “пам’ять”, і в самій явині людської пам’яті. Отже, чимось начебто незначним, “як хвиля на штилі”; але в той час, коли відбуваються різні події в житті людини, сплетені з подіями в загальній історії людства, тобто:

Холонуть борщі
Проза
Романтика вмерла
Снопи хризантем
Холод віщують на злім
токовищі базару
Я лиш апостроф
Забутого шалу примара
Капища пам’яті
Ваш
Безофірний тотем

поет-апостроф постає у храмі пам’яті як божество, яке не прагне для своєї честі та слави кривавої жертовності.

Я розумію цей твір як образ людини, котра почувається частиною світу, точніше, частиною пам’яті про світ, жорстокої пам’яті, що сковує свободу, робить з людини змію, але все ж нездатна вбити в людині знак апострофа, будівничого знаку слова. Я розумію цей твір, вважаю його цінним приносом в українську поезію. Але знаю, що знайдуться ревнителі простоти, шанувальники однозначності поетичного слова, які оголосять поета майстром надуманих ребусів. Тому хотів би сказати йому: не поступіться найдорожчим скарбом свого таємничого слова, крізь яке видно й те небо, що над нами, й ті небеса, що їх бачили наші предки, наші моря й ріки, коли вода тільки починала ставати святою.

Застерегти я міг би лише від метафори, що легко порівнює краплі роси з зіницями гадини. Справді, це зовні подібні речі, але в цьому творі, де апостроф виступає носієм означення пам’яті, образ єхидни занадто різкий, внутрішньо чужий.

Та все ж для мене “Гартування води” — абсолютно нове слово в нашій філософській поезії. Це вперше в нас появився образ води, в якому затаїлася дивна сила звичайного й надзвичайного людського життя. Вода в Косенка — це не та джерельна водиця, оспівана поетами, а та “від мізерної дещиці Бога”, з якої поставало на землі все живе. Це стихія, що зберігає свою вічність, переходячи з одної форми живого існування в іншу форму, стає морем, пливучою хвилею, градом, росою, туманом, хмарою, льодом, навіть, як це стверджують тепер дослідники води, круглою блискавкою. Косенко вміє бачити людину в круговороті води на планеті, а та його вода — символ людини, вона чує в собі суперечливі гони життя, бувши дощем, вона оживляє світ, а ставши снігом або кригою, вбиває те, що сама виростила. Косенкове око відкриває конфліктність у поведінці найголовнішого і найрухливішого матеріалу, з якого постає людська плоть. Наче Лукрецій Кар, який писав, що всі і всілякі води перебувають у кровному зв’язку одна з одною, Косенко побачив кровний, навіть духовний зв’язок води з людиною, натякаючи на те, що вода була асистентом у лабораторії Творця людини і пригодилася Пилату на його несправедливому суді.

Але понад усіма перемінами матерії, з якої побудоване людське тіло, поет бачить у людині присутність духу, котрий у боротьбі з гартувальниками води то перемагає, то занепадає. Перед нами розгортається драма, непримиренний конфлікт між “твердими атомами” матерії і духовними, ідеальними прикметностями божественних сил людського єства. Косенко питається:

Матеріальність світу
Безумовна
Безбожно палахкотять
І згасають у небі
Далекі згустки розжареної
матерії
Де та нитка
Що єднає їх із моєю душею
Під чиїми пальцями вона
сонцеструнно
Бринить
Коли я сміюся
Хто годує гіркотою мій плач
Де сила
Котра тримає над прірвою
небуття
Мою причетність до цього світу
Такого
Безумовно матеріального
Аж занадто

Оцей “занадто матеріальний світ” збентежив, насторожив

поета, який, — я в цьому переконаний, — наділений надзвичайною, занадто тонкою чутливістю до свого людського не матеріального, а духовного буття. Він шукає нитки, що його душу єднає з палахкотливими, згасаючими й вибухаючими згустками розжареної матерії, він чує, як вона бринить “сонцеструнно” (згадався Тичина), тримаючи його над смертністю матеріального світу.

Косенко вдивляється в сучасні колізії свого духу, але пише про них так, ніби вони відбулися не тепер, а давно, можна б і так сказати, що він пише про своє минуле життя, яке ми впізнаємо в його теперішньому житті.

В українській поезії такої багатозначності свого слова, яку знаходимо в Косенкових рядках, осягав геній Тараса Шевченка. Великий поет сповідався своїми творами, писаними наприкінці життя, де виступають минулі віки людства, “Дрібніють люди на землі, Ростуть і висяться царі”, а “святиє предотечі” роздають “царям убогим” крихту хліба. І не в кожному вірші з’являлося пророцтво про те, “що буде бите царями сіянеє жито”, були й такі сумні речі, як твір “Минули літа молодії”, що так закінчується:

Не жди весни — святої долі!
Вона не зійде вже ніколи...
І думу вольную на волю
Не прийде випустить... Сиди,
І нічогісінько не жди!..

До такого смутку доходить і Косенко.

Це життя
Це прозріння на мить
Це безвічне блукання наосліп
Ці судини шляхів світорослі
Це ходіння на Ви та на Ми
Так життя
Не питайте коли
Не запитуйте звідки і доки
Це безсоння
Цей спокій
Неспокій
Щоб повірили ніби жили

Певна річ, у Шевченка зникає надія на переміни в національному бутті людей, а в Косенка переважає тотальне розчарування “миттю” життя, хоч і тут є мотив безрезультатного ходіння на Ви та на Ми... Але Косенко все ж таки здобувається на три найважливіші для нього слова, що їх можна вважати явою перемоги людського духу:

Не тіара
І навіть не дощ
Оковид
Два Пі Ер
Ті три слова
Кому вони треба
Розбатує Батий
Поруділих степів нехворощ
Сто нещирих століть
Перетруть
Перемножать події
Звідки ця німота
Без тепла
Без жалю
Та плекає душа
Ще три слова як іскру надії
Бо допоки цей світ
Я люблю вас
Люблю вас
Люблю

Так поет звертається і до того метелика, що повис на аркані павука, і до того осіннього дня, що приходить як “час виринати з маячні, час озиратися і бігти”, і до тих, що не знають, хто вони, що продали “і мову, і домаху, і коня”, і до тих, хто повірить поетові, що він свого хреста донесе до вершини. І, мабуть, із цих трьох єдинородних, вічних почувань сплетена ота незнищенна нитка, що з’єднує душу поета з духом людства.

Війна зі знаком запитання

Слапчук Василь. Книга забуття: роман-автокоментар — К.: Ярославів Вал, 2013. — 368 с.

Анна БАГРЯНА

Що я досі знала про війну в Афганістані 1979—1989 рр.? Зізнаюся відверто: майже нічого. Бо навіть після розпаду СРСР ця тема залишається в нашому суспільстві однією з найзагадковіших. Причому не в кращому сенсі цього слова. Про Афганістан воліють замовчувати. Так вигідно всім. І тим, хто воював (ну, звісно, навіщо ятрити їхні рани?), і тим, хто брав безпосередню участь в організації...

“Книга забуття” — перший в українській літературі серйозний твір, який зачіпає цю тему. Книга-пошук. Книга-роздум. Книга-розтин. Розтин пам’яті — по-живому. Заради звільнення від тиску спогадів. Заради... забуття.

“Війна — це завжди міф”, — стверджує Василь Слапчук ще на перших сторінках свого роману. Письменники завжди надміру романтизують війни. Патетика — ґандж літератури про війну. Але що робити, коли “героїзм був нормою”?..

За словами автора, “є дві війни: уявна і справжня. Уявна війна створена теоретиками стратегії воєнної справи, поетичними описами боїв, офіційними звітами й навіть оповіданнями очевидців. А справжня війна — це суміш бруду й крові, тваринний страх, потворність, повне безглуздя”.

“Книга забуття” складається з п’ятнадцяти розділів. Деякі з них можна читати як окремі новели. Наприклад, розділ “Бджолиний бог” — екскурс у дитинство одного з головних героїв роману Миколи Корнелюка є зворушливою розповіддю про п’ятирічного хлопчика, який бачить власного янгола-охоронця і може вільно спілкуватися з ним. Малий Миколка любить дідову пасіку, бо “в бджоли більше порядку, ніж у людини”. А ще він обіцяє дідові — “бджолиному богові”, що не куритиме... до війни.

В інших новелах йдеться про драматичні долі “афганців”, котрих вісімнадцятирічними хлопцями відправили виконувати якийсь примарний борг перед не менш примарною “батьківщиною”:

“У нас не виникало запитань: що й кому ми заборгували? Жодного бунту, жодного супротиву. Ми виконували *свій* обов’язок, який нам накинули, наче ярмо на шию”.

У “Книзі” майже немає описів боїв. Бо найстрашніше — не бої, а їхні наслідки. Більшість із цих хлопців повернулися додому не лише з фізичними травмами. Було травмовано і їхню психіку. Війна залишилася з ними назавжди. Як найстрашніший сон. Як найбезглуздіше непорозуміння. Як одне велике й нескінченне божевілля.

“Мене переслідує запах солдатської шинелі. Не годиться дихати цим запахом. Але й жити в протигазі також не слід”, — зізнається автор.

Незнання історичної правди не звільняє нас від відповідальності перед майбутнім. Тому рано чи пізно хтось мусить розповісти нам цю правду. Навіть — якщо буде боляче. Навіть — якщо оповідачеві доведеться пережити все з самого початку.

Але ж... “хоч би з ким ми воювали, насамперед маємо справу з собою”.

“Я не стверджую, що українцям обов’язково потрібно культивувати перемоги. Ні, але нам необхідне вміння звертати собі на благо і перемоги, й поразки. Кожна перемога і кожна поразка мають стати черговою сходинкою в процесі вдосконалення”, — міркує письменник.

Окремі розділи, чи власне автокоментарі “Книги забуття” нагадують наукову розвідку на тему “Війна у світовій літературі”. Хоча не тільки — в літературі. Е. Гемінґвей, Дж. Орвелл, Л. Гроссман, О. Гончар, А. Яким, М. Фріш, Стендаль, Л. Толстой, Р. Гарі, Ю. Лотман, Р. Х. Блайс, У. Еко, В. Фолкнер, О. Забужко, Й. Бродський, Ф. Ніцше, Ш. Бодлер, К. Кастанеда, М. Павич, У-цзи, Р. Грін, В. Слім, І. Лойола, В. Черчілль, О. Ольжич, Дж. Фаулз, А. Барікко, А. Дімаров, Л. Блюм, А. Монтерлан, Ж. Бернанос, А. Мальро, К. Воннегут, Е. Чоран, К. Робін, Ж. П. Сартр, Е. Юнґер, Шарль де Голль, Марк Аврелій, Горацій, М. Гумільов, О. Блок, Л. Свендсен, С. Моем, Ф. Фош, Ю. Евола... І це далеко не повний перелік імен письменників, філософів і воєначальників, на чиї праці, твори, щоденники й спогади посилається у своєму романі Василь Слапчук. Щоправда, надмірна ерудованість іноді заважає йому писати *свою* історію. Численні чужі думки лише заплутують автора у пошуках правильних відповідей на ті запитання, які переслідують його вже багато років. А точніше — на одне-єдине запитання: *навіщо*? Навіщо йому була потрібна ця війна?..

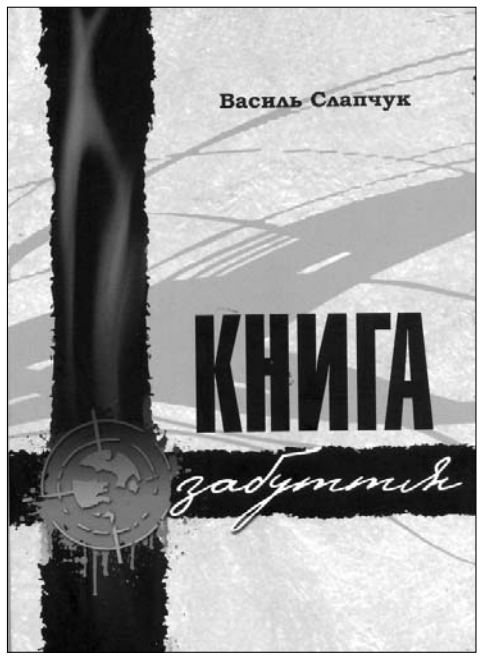

“Я надто довго сиджу за цим романом. Так довго, що за час писання декотрі свої переконання встиг поміняти на протилежні”.

Василеві Слапчуку вдалося уникнути зайвої патетики. І це чудово. Його війна — жорстока, непривабліва, антигероїчна. Проте справжня. А ще — не позбавлена власної філософії: “Щоб стріляти в людей, ненависть не потрібна. У цьому сенсі я, мабуть, був більш збоченим, як ті, котрі керувалися ненавистю. Мені здавалося, ми робимо одну справу, тільки й того, що моджахеди стріляють у мене, а я — в них. Давалося взнаки, що я був вихований на книжках”.

Попри численні цитати, мова твору — жива, пронизана щирою тугою, насичена дотепами, іронією, подекуди й сарказмом. Навіть описуючи найстрашніші сцени, автор не втрачає здорового почуття гумору. Не сіє розпачу й зневіри. А отже, — залишає своїм читачам надію: іще не пізно все змінити. Змінитися. Головне — не відвертатися від “афганців”, спробувати їх зрозуміти, уявити себе на їхньому місці. Зробити висновки. Перестати боятися, ігнорувати, засуджувати.

І все-таки, кому і для чого була потрібна війна в Афганістані? І як її виправдати тепер, через кілька десятиліть?..

Для мене будь-яка війна завжди зло, страшна руйнівна сила, що відбирає людські життя.

Але все в цьому світі має свою закономірність. Зрештою, “лише переживши екстремальні обставини, людина може прийти до розуміння (чи відчуття), що головне не просто складається з дрібниць, а що саме дрібниці і є тим головним, що наповнює життя, дає йому смак і забарвлення, але ми цим зазвичай нехтуємо, тягнучись і прагнучи чогось значущішого”.

І ще:

“Люди намагаються прожити мир як війну, їхній мир настільки немилосердний, що війна видається полегшенням”.

Отже, війна — як звільнення. Як *забуття*.

Шлях до самого себе.

Війна — з одвічним знаком запитання...

«Пізнання Івана Багряного триває»

Петро АНТОНЕНКО,
представник Фундації ім. Івана Багряного в Чернігові

Із відновленням незалежної Української держави повернули з політичного, ідеологічного замовчування ім’я видатного письменника, політичного і громадського діяча Івана Багряного, хоча ще так багато невідкритого і несказаного. Тож вихід двотомника має спонукати до нових досліджень життя і творчості багатьох видатних українців.

Щойно у столичному видавництві “Смолоскип” побачив світ двотомник Олександера Шугая “**Іван Багряний: нове й маловідоме.** Есеї, документи, листи, спогади, нотатки, факти”. Це видавництво — давній партнер Фундації імені Івана Багряного, однієї з найпомітніших організацій закордонного українства. Фундація активно пропагує його творчість. Також вона відома своїми численними виданнями раніше замовчуваної у нас творчості української діаспори. І видання таких книжок Фундація довіряє насамперед “Смолоскипу” і Видавничому дому Києво-Могилянської академії. Ці книжки Фундація безкоштовно передає бібліотекам, школам, ліцеям, університетам, іншим навчальним закладам України.

Олександер Шугай — офіційний представник Фундації в Україні. Життєвий, творчий шлях Івана Багряного, його багатогранну громадсько-політичну діяльність автор досліджує давно. Цей двотомник є по суті продовженням роману-дослідження Олександера Шугая “Іван Багряний, або Через терни Гетсиманського саду” (К.: Рада, 1996). І ось нове видання. У ньому йдеться про життєвий шлях І. Багряного, коли він вирвався з Радянського Союзу, вимушено попрощавшись з рідною Україною. Повернення в тоталітарну казарму було вже неможливим, про що Багряний написав у брошурі “Чому я не хочу вертатись до СРСР?”.

У двотомнику досліджується активна літературна, політична та громадська діяльність Багряного в еміграції, друкуються матеріали преси, спогади, щоденникові записи сучасників письменника й політика. Окремо варто сказати про вміщений у першому томі есей Шугая “Багряний читає Липинського”, де чимало цікавого про цих визначних українців.

Другий том присвячений періоду проживання Багряного в Новому Ульмі (Німеччина), де він написав найвідоміші твори. 1948 року Багряний заснував тут Українську революційно-демократичну партію, яку очолював до кінця життя, а також створив і очолив партійну газету “Українські вісті”, де друкувалися Юрій Шевельов, Святослав Гординський, Тодось Осьмачка, Микола Руденко. Певний час Багряний був головою Виконавчого органу Української Національної Ради — парламенту Української Народної Республіки в екзилі, заступником президента УНР.

У другому томі публіцистика Багряного, інтерв’ю, а також листи письменника до дружини, друзів, соратників. Чимало матеріалів опубліковано вперше. Багато фотографій, зокрема маловідомих, а також малюнків, карикатур із малодослідженого у нас жанру емігрантської політичної сатири.

Окремий розділ присвячений поверненню і пошануванню творчої спадщини Багряного в сучасній Україні. І він повертається до нас ось цим ґрунтовним виданням.

Юні науковці з України у Барселоні: «Каталонський прорив»

Край найдавнішої (1283 рік) конституції, край, витоки історії якого сягають прибуття греків і карфагенян на Іберійський півострів, край, який подарував світу Сальвадора Далі та Хуана Міро… Каталонія. Регіон на північному сході Іспанії, біля підніжжя Піренейських гір. Каталонці — веселі й розумні люди, вміють працювати, цікавляться наукою. Шанують традиції, але при цьому емігранти у Барселоні — адміністративному, культурному й економічному центрі краю — люблять казати, що “в цьому місті можна все”. Ідеться передусім про особисту свободу. Головне, щоб твоя ідентичність не заважала іншим.

Іван РЯБЧІЙ,
Київ—Барселона—Київ

Барселона — бездоганна?

Окрім Далі та Міро, люди з каталонського краю уславились у багатьох галузях знань: рабин Рашба — у тлумаченні священних писань, Енріке Молес — у хімії, Хуан Антоніо Самаранч — у спорті, Монсеррат Кабальє — у співі, Антоніо Гауді — в архітектурі, Енріке Віла-Матас — у літературі. Щодо Рашби, то євреї в Каталонії безжурно жили впродовж 15 століть, тлумачили священні книги. Наука ж у Каталонії завжди була в пошані. Місцеві люблять похвалитися, що на початку XX ст. Барселона була значно розвиненішою за Мадрид. Воно й не дивно — адже саме розташування міста на перехресті культур і географічних регіонів сприяло розквіту і багатству. Щоправда, боротьба за Каталонію між різними військовими потугами завжди була запеклою і кривавою...

Барселона — це Каталонія, а Каталонія — це Барселона. У місті зосереджено чверть населення регіону. Усі грані життя Барселони відображено в її пам’ятках. Звідси Іспанія підкорювала далекі невідомі землі — тож над Барселонським портом майорить Мірадор-де-Колом, 50-метрова колона з велетенською статуєю першовідкривача Америки Христофора Колумба нагорі. І не випадково. Адже в часи Колумба саме в Барселоні був адміністративний центр Іспанії, саме тут мандрівник мусив отримувати дозвіл на плавання. Художник Пабло Пікассо лишив у місті не лише музей, що володіє найбільшим у світі зібранням полотен художника, а й численні малюнки й мотиви, що їх щедро використовують сучасні будівничі. Адже Барселона — місто модерного урбанізму. Тут є чому подивуватися. Певно, дається взнаки спадщина великого Гауді — дивака, який був геніальним матеріалознавцем і математиком, а ще любив природу і життя. Бо тільки закохана у природу людина здатна створити диво собору Святого Сімейства, ніби зітканого з органічних, рослинних елементів.

У Барселоні глибоко шанують культуру (музеїв у Барселоні десятки, а Інститут Раймунда Луллія донедавна вважався чи не найпотужнішою в Європі установою з підтримки мови й культури) та освіту. Барселонський університет було засновано 1450 року, і нині він входить до сотні найкращих закладів вищої освіти світу. А ще є Барселонський автономний університет і Політехнічний університет.

Друзі іспанської мови

Тож не дивно, що саме Барселона стала першим у Іспанії містом, яке прийняло делегацію Малої академії наук України. До складу делегації увійшли перші в історії МАН переможці секції “Іспанська мова” та представник Асоціації іспаністів України — організації, яка 2012 року разом із Посольством Іспанії в Україні була серед ініціаторів нової секції.

“Іспаністика в Україні нарешті почала належним чином розвиватися, з’явилися фахові наукові видання, щорічні наукові й культурні заходи, урочисті імпрези, які організовує Посольство, аби об’єднати всіх друзів Іспанії в Україні, — зауважує Дмитро Дроздовський, член Асоціації, головний редактор журналу “Всесвіт”, співробітник Інституту літератури ім. Т. Шевченка і член журі секції на Всеукраїнському етапі МАН. — Проте значні позитивні зрушення у вітчизняній іспаністиці відбулися лише за останні п’ять років. Надзвичайно непросто було зорганізувати Асоціацію іспаністів України. Це стало можливим лише за сприятливого ставлення до цього проекту з боку Посольства Королівства Іспанія в Україні. Я пригадую першу зустріч з українськими іспаністами в резиденції Надзвичайного і Повноважного Посла Іспанії в Україні пана Хосе Родрігеса Мояно. На тій зустрічі пан Посол говорив про важливе значення культурної співпраці, підтримки перекладацьких проектів. Роль пана Родрігеса Мояно в успіхах новітньої української іспаністики величезна. Приємно, коли представником певної держави є людина, яка розуміє важливість не тільки “бізнесу”, а й освітніх, наукових, культурно-літературних проектів. Наразі каденція пана Мояно в Україні добігла кінця, тому хочеться вірити, що і новий Посол буде гідним продовжувачем цієї дружби іспанської та української культур”.

За останні п’ять років було розроблено статут Асоціації іспаністів України, сформовано регіональну мережу. Асоціація покликана поширювати іспанську мову та культуру в нашій країні, створювати організаційно-технічні передумови для розвитку та полегшення інтелектуальної співпраці українських дослідників іспанської мови та культури, а також культури іспаномовних народів — а це ж уся Латинська Америка. Ця організація сприяє розвиткові міжнародних контактів між українськими та зарубіжними фахівцями й професійними об’єднаннями в галузі досліджень іспанської мови і культури. “За цей час, — акцентує Д. Дроздовський, — видано чимало прекрасних перекладів важливих іспаномовних текстів, скажімо, Ортеги-і-Гассета, над яким працювала Галина Верба з Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка, Унамуно — “улюбленого автора” Олександра Пронкевича з Миколаєва. Чимало зробив для розвитку іспаністики в Україні і чинний президент Асоціації професор О. В. Пронкевич”.

З 2007 року у Конгресі депутатів Іспанії діє Група дружби з Україною. Одною з перших її ухвал було рішення про вшанування пам’яті жертв Голодомору в Україні 1932—1933 рр. з нагоди 75-ї річниці трагедії. 2010-го, під час головування в ЄС керівництво Іспанії висловило готовність сприяти подальшому зміцненню співпраці між Україною і Євросоюзом.

З 2009 року при Посольстві Іспанії діє культурно-інформаційний центр. “Нині чи не щомісяця за підтримки Посольства в Києві відбуваються покази сучасного іспанського кіно, — зазначає Дмитро Дроздовський. — Посольство об’єднало навколо себе всіх викладачів іспанської мови та літератури, перекладачів і науковців. Працює Клуб друзів іспанської мови. Завдяки Посольству до України запрошені цікаві молоді викладачі іспанської мови, які працюють у Київському національному університеті, у Лінгвістичному університеті тощо”.

“Найбільше подобаються іспанці…”

“На жаль, — констатує головний редактор “Всесвіту”, — іспанська мова в нас вивчається на рівні середньої школи не в кожному регіоні. Традиційно олімпіади з іспанської мови поступаються за кількістю учасників олімпіадам із англійської, французької чи німецької мов. Тож фахових іспаністів у нас вельми небагато, захищених дисертацій із іспанської літератури чи культури дуже мало”. Утім, якщо раніше ентузіастів намагалися підтримувати Асоціація іспаністів та Посольство, то нині до цієї справи долучилася Мала академія наук України — потужна організація позашкільної освіти, яка об’єднує понад 300 тисяч талановитих школярів і активно працює в усіх без винятку регіонах України. “Секції інших мов — англійської, французької, німецької — давно працюють і досягли високих результатів, — розповідає керівник секції “Іспанська мова” Київської МАН, викладач кафедри романської філології Київського національного лінгвістичного університету Ольга Кідкіла. — Хоча іспанську мову ми вивчаємо довго і наполегливо, такої секції ще не було. І за сприяння посла Іспанії, що спонукав до цього кроку, було вирішено її створити. Діти працювали з інтересом. Та оскільки секцію було відкрито в жовтні, часу, щоб ознайомитися з матеріалом для наукових робіт, було замало. Ми не мали досвіду, заледве встигали, тому перше місце на всеукраїнських змаганнях не здобули”. Ольга Олександрівна визнає, що в МАН писати роботи складно. “Певні властивості іспанської мови недосліджені, тож учням важко знайти матеріал, сучасні джерела, щоб їхні роботи були на рівні, — пояснює вона. — Оскільки йдеться про іспанську мову, то тема повинна бути пов’язана з мовознавством, а не літературою чи перекладом. Хоча ми й це заохочуємо. Якщо старшокласники хочуть працювати з перекладом або художньою літературою — нехай працюють”. Марина Семенова, випускниця київської спеціалізованої школи № 64, посіла третє місце III етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту наукових робіт учнів-членів МАН. “Коли я зрозуміла, що мені подобається іспанська мова, стала серйозніше готуватися до уроків та олімпіад. Іспанська мелодійна, дуже гарна вимова. Але більше мені подобаються люди — іспанці, вони інакші, не такі, як ми”.

Посольство Іспанії не має в Україні такого освітнього об’єднання, покликаного спонукати цікавість до мови та культури, як французький “Альянс Франсез” чи німецький “Гете-Інститут”. Хоч при іспанському МЗС із 1991 року діє Інститут Сервантеса, почесним президентом якого є король Іспанії. Відділення цієї установи є в столицях наших найближчих сусідів — Росії, Польщі, Угорщині, Румунії, Чехії тощо. Створення філії Інституту планувалось і в Україні, однак криза—2008 порушила плани. Відтак створення окремої секції іспанської мови (і, вважайте, культури, бо рідко хто зі школярів пише роботи, присвячені лише мові) гідно заповнило цю лакуну. Мала академія вже давно й плідно співпрацює з Французьким інститутом, Гете-Інститутом, Британською радою в Україні. Тому співпраця з Іспанією стала логічним кроком.

Петриківка у Каталонії

Знайшовся і спонсор на поїздку юних “манівців” до Барселони: авіакомпанія Wizz Air Україна здійснює рейси “Київ-Валенсія” та “Київ-Барселона”. Валенсія історично близька до Каталонії, тут діє найбільший у Європі музей науки. Проте Барселона — місто, де вдало поєднуються мистецтва, наука, освіта і розваги. А ще в Барселоні активно діють Генеральне консульство України та представництво Торговельно-промислової палати України у Каталонії. За словами генерального консула Олександра Хрипунова, який активно сприяв поїздці юних науковців з України до Барселони, у регіоні діє чимало створених вихідцями з нашої країни підприємств у галузях обслуговування, будівництва, нерухомості, юридичних послуг тощо.

“Останніми роками, — розповідає О. Хрипунов, — каталонські компанії активно шукають можливості розширення торговельно-економічних відносин поза межами Євросоюзу, зокрема з українськими партнерами. Щороку здійснюються візити організованих груп каталонських підприємців в Україну за організаційної підтримки Генерального консульства і представника Торгово-промислової палати для проведення переговорів із різних питань розвитку підприємницької діяльності, двосторонніх бізнес-форумів. Також опрацьовуються перспективи щодо приїзду до Барселони ближчим часом офіційних та підприємницьких делегацій окремих областей України, зацікавлених у розвитку міжрегіональної співпраці. Щодо культурної сфери, слід згадати нещодавнє проведення в двох містах Каталонії виставки Петриківського розпису, Днів українського кіномистецтва тощо”.

Партнером заходу стало і Громадське об’єднання “Схід-Захід”, створене багато років тому Володимиром Федюком. Довгий час він займався соціальною адаптацією вихідців з України у Барселоні. Нині “Схід-Захід” здійснює освітні проекти. Екскурсія містом за підтримки цієї організації запам’ятається “манівцям” назавжди. Вони побачили рештки давньоримського міста, середньовічну фортецю, вулички, де гуляв Пікассо, Будинок музики, ринок Ла Бокеріа, Тріумфальну арку та ще чимало неймовірних пам’яток каталонського мегаполісу. Вразив юних науковців собор Святого Сімейства. “Він дуже незвичний, — зізнається учасник поїздки, київський школяр Кирило Костиря. — Собор іще в риштуваннях, та навіть у такому вигляді справляє незабутнє враження”. Кирило писав роботу про латиноамериканську поезію. Звісно, у мовному розрізі, — згідно з вимогами МАН.

Фактичний переможець секції “Іспанська мова” Дмитро Волошин із Рівного (хлопець нині навчається в Чернівцях) назвав поїздку “сплеском нервових імпульсів від баченого на власні очі”.

“Не слід шукати щастя десь, його треба створювати на рідній землі”.

Корінь-дивосил лицаря волі

У листопаді Пилипові Миколайовичу ТАРАНЕНКУ, Людині з великої літери, англійському підданому, українцю з високим почуттям національної гідності, патріотові і просвітянину, який любить Україну не лише до глибини душі, а й до глибини своєї кишені, виповнилося 100 років.

Пам’ять далеких літ

...Спитайте
Тойді себе: що ми?..
Чиї сини? яких батьків?
Ким? за що закуті?..

Тарас Шевченко

Із відстані в сто літ Пилип Миколайович Тараненко пам’ятає до дрібних деталей свої життєві дороги і події, які довелося пережити.

Народився він 27 листопада 1913 року на хуторі Ганно-Томаківка Верхньодніпровського повіту Катеринославської губернії (нині Дніпропетровщина) у заможній багатодітній сім’ї. Батько, Микола Пантелеймонович, був глухонімий, що не завадило бути авторитетом не тільки для своїх дітей, а й для мешканців хутора; разом із дружиною Мариною Хомівною і дітьми успішно вели велике господарство.

Історіє, мучителько моя!
Твої скрижалі, часом не зітерті,
Вичитую — читаю серцем я —
І пада сонце в чорні круговерті...

В. Чабаненко

Найяскравішим спогадом Пилипового дитинства став приїзд із фронту у відпустку дядька Василя, меншого батькового брата. Хлопець зачаровано дивився на струнку постать дядька у військових строях, на блискучу шаблю при боці, й досі чує, як рипіли його чоботи, коли ступав подвір’ям.

Другим глибоким, але сумним спомином стала смерть чуйної і доброї бабусі Одарки. А далі пам’ять тих далеких літ зберігає чорну смугу в житті хутора, коли скинули царя-батюшку. “Першими пограбували хутір червоноармійці, — згадує Пилип Миколайович. — Відразу забрали коней, що найцінніше є у селянина-хлібороба, а потім заповзялися вишукувати золото, коштовності, під кінець гребли продукти харчування. Ніколи не забуду, як революціонери-грабіжники, вимагаючи золото у дядька Василя, залякували його, стріляючи біля самого вуха, мовляв, віддай, що сховав, бо розстріляємо. А що дядько міг дати, коли геть усе вичистили попередні експропріатори! “До стінки” для розстрілу не раз ставили мою маму, а ми, восьмеро дітей, голосили, подумки прощаючись з нею, але лиха година пройшла стороною... Червоні порубали шаблями моїх дідів, Семена і Самійла, лише за те, що колись служили у царській гвардії.

Зазнав наш хутір й одеських червоних матросів, обвішаних кулеметними стрічками та маузерами; були петлюрівці, від яких я вперше почув слова *добродій* та *добродійка* (так вони зверталися до нашої мами). Лишили ганебний слід на моїй рідній землі страшні уже тільки на вигляд латиські стрільці; бачив я григор’євців, махновців...”

Братовбивча бійня закрутила молодих вісімнадцятирічних хуторян Василя, Якима та Костю, сина дядька Максима, якого забрали до денікінської армії. Через чотири місяці Костя повернувся свідомим українцем, мабуть, біле воїнство мимоволі просвітило відповідним чином юнака, бо на хуторі він навчив хлопців і дівчат співати український гімн “Ще не вмерла Україна”. 1930 року його разом із братом Михайлом засудили на п’ять років за належність до неіснуючої, видуманої сталінськими сатрапами Спілки Визволення України.

Читати Пилип навчився швидко, а першою вчителькою була старша сестра Мотря, але в школі настільною книжкою був російський буквар, тож добре читаючи, змісту не розумів, ба й переказати його не міг. Учителька через це ставила його в куток на коліна, і тільки згодом, у другому класі української школи, він з’ясував, що *пахарь* — то **рільник,** а *соха* — **плуг**. До четвертого класу був одним із кращих учнів, але коли переступив у дванадцять років поріг п’ятого класу, стали вимагати довідку про соціальний стан. Дітям заможних селян радянська влада не дозволяла навчатися далі після закінчення початкової школи, бо заможні люди і їхні діти були ворожими елементами — вчити їх шкідливо. Рік навчався у приватного вчителя, але скласти іспити не дозволив районний відділ народної освіти.

Пильне чекістське око розгледіло в селах *напівпоміщиків*. На хуторі до таких належали родини коваля Клима Шаповала та його сина Петра, що біля батька працював молотобійцем. Держава відібрала у них маєтки і вислала без жодних документів і права на працю.

1928 року на селян наклали ще один податок, *додатковий*, а селами пішло гуляти нечуване досі слівце “*куркуль”,* яким називали заможних селян. У газетах дедалі частіше з’являлися статті про те, що прокляті куркулі не хочуть платити додатковий податок, чим навмисне підривають міць радянської влади.

У комуно-більшовицькій конюшні під чужим прізвищем

О Земле, страднице велика!
О жертво дикої орди!

В. Чабаненко

Батько Пилипа Миколайовича 20 січня 1930 року відвів коней у спільну конюшню, а в лютому до кожної хати, мешканців яких мали виселяти, ввійшло троє озброєних охоронців. Дозволялося виходити надвір тільки у їхньому супроводі. Наступного дня начальник районної міліції товариш Махарина дав годину, щоб зібрати в дорогу найнеобхідніше, дітей посадили на підводу й повезли на залізничну станцію, де до родин, яких виселяли, долучили чоловіків, що були під вартою в районній міліції. Набили людьми товарний вагон, у якому посередині стояла залізна піч, вугілля біля неї та параша без води. У супроводі гепеушників вивезли спочатку у Вологду, де тисячу виселенців помістили проживати в церкві на п’ятиповерхових нарах без їжі, води і туалетів, а потім розселили у Вологодських лісах. Так виконувалася відома постанова ЦК ВКП(б) “Про знищення куркулів як класу на базі суцільної колективізації” від 21 січня 1930 року, підписана Сталіним.

Голод, холод — люди почали хворіти й помирати. Спасіння одне — втеча. 17-річний Пилип тікає в Україну, але гепеушники, міліція та й місцеве населення допомагало ловити втікачів. Упіймали вже в Україні — потрапив в облаву проти селян, які брали участь у Павлоградському повстанні, їх без суду і слідства розстрілювали. У затриманого жодних документів. Довелося зізнатися, звідки втік. Повернули етапом тюрмами Дніпропетровська, Харкова і московської Бутирки. Тікає вдруге. Друга спроба була вдалою, хоч пережив кілька переслідувань людоловів, коли вони дихали йому майже в потилицю. Все витримав. Переховуючись, дістався Томаківки. Тут у родичів виготовив печатку, підробив довідку та й подався в Дніпробуд. Підводив документ, та й енкаведисти йшли по п’ятах. Довелося тікати з Дніпробуду, а потім із Марганця, запорізького заводу № 4...

Треба було зробити документи на інше прізвище, бо на Тараненка полюють. Згодом отримав документ на прізвище Вовк Григорій Іванович, ставши рідним братом Володимира Івановича, чоловіка сестри Мотрі. Працював на різних роботах. Закінчив школу токарів по металу, а через два роки працював уже за найвищим, сьомим, розрядом. 1932 року глухонімий батько й мати втекли із заслання, і вся сім’я Тараненків об’єдналася.

“Регоче смерть, клепає косу...”

Рік 1933-й був дуже тяжкий. Хліб отримували на картки. Токареві видавали 800 грамів хліба. Марину Хомівну вдалося оформити за прізвищем Вовк, щоб отримувати картки на хліб. На маму видавали 400 грамів і на двох дітей по 400 грам на кожного. Та школярам не завжди давали картки на хліб. Тоді доводилося йти й просити начальника цеху Лебедєва, який мав якусь велику силу й діставав хлібні картки на дітей.

У місті ніби голоду немає, але люди невеселі, із настанням весни пухлих людей дуже багато. А в навколишніх селах справжній голод. Коли навесні 1933 року Пилип Миколайович захворів на малярію і часто ходив у лікарню, то підлога в ній була покрита пухлими людьми. Лікарі переступали через них, як через колоди. Щодня бачив, коли їхав на роботу потягом, уздовж колії лежали пухлі мертві люди. Це була жахлива картина, яка чомусь нікого не турбувала. Щоб вижити, люди після основної роботи погоджувалися працювати ще шість годин, за що по талону отримували тарілку супу. “Мудра” комуністична партія і її влада за баланду будувала заводи, а село винищувала виселенням у Сибір несходиму або голодною смертю.

1933 року сім’ю спіткала трагедія: зник батько. Родина гірко переживала тяжку втрату, бо, незважаючи на фізичну ваду, батько був роботящим і сумирним, дбав про сім’ю, був гарним ковалем, теслею, шевцем, кравцем і навіть в’язальником, але зазнав від влади жорстокого і принизливого “розкуркулювання”.

До 1930 року в Радянському Союзі за статистикою проживало 77 мільйонів росіян, а українців 82 мільйони — голодомор і світова війна і знову голод після війни докорінно змінили демографічну ситуацію в Україні. Навчався у вечірній школі 1940 року. На уроках історії викладач, він же парторг у школі, переконував учнів, що між нами і німцями майже немає різниці: вони будують націонал-соціалізм, а ми інтернаціональний соціалізм.

У тенетах другої окупації

Розперезалися тирани,
Впилися кровію, кати...

В. Чабаненко

Лікарі виявили у Пилипа Миколайовича хворобу серця. В армію його не взяли, хоч у повітрі “пахло грозой”. Брат Сашко служив у Латвії, водив танк, але у вересні 41-го в одній із газет було повідомлення про геройський подвиг контуженого танкіста Олександра Тараненка. Про війну не думали, бо газети писали про дружбу Сталіна і Гітлера через підписання пакту про ненапад і про дружбу та співробітництво двох народів. Німець прийшов і його приходу зраділи, але дуже швидко переконалися, що Сталін і Гітлер — це близнюки-диктатори. Чекали із Заходу визволителів, аж прийшли нові поневолювачі. Сформували партизанський загін, і Пилип потрапив у партизани, гадав, що це добра нагода залишитися в Україні, та партизанський загін так і не зібрався до активних дій, коли прийшли німці.

Відступаючи, енкаведисти розстріляли всіх в’язнів тутешньої тюрми. Біля розстріляних зібрався великий натовп, прийшли родичі, щоб знайти серед убитих рідних. Німецькі солдати кийками гамселили бідолашних людей.

При відступі німців потрапив у колону евакуйованих, яку охороняли калмики і гнали людей на Захід. На залізничній станції загнали у товарні вагони і повезли до Миколаєва. У Миколаєві калмики передали арештантів німцям, які на вантажівках доправили їх в Одесу, звідки була довга дорога до німецького містечка Браншвайг, де в таборі № 23 перебувало п’ять тисяч остарбайтерів. Навчав молодих хлопців токарної справи. Частенько бували у таборі пропагандисти з Російської Визвольної Армії. Особливо старався вербувати у свої лави генерал Жіленков. Роз’яснював хлопцям, щоб не піддавалися на пропаганду, бо генерал Власов стояв на імперських позиціях, тому ні Україні, ні українцям не слід чекати нічого доброго. Згодом перевели в інший, український, табір № 37 під назвою Герто, де вже Пилип не носитиме позначки “OST”. Англійський парламент дозволив прийняти сто тисяч DP-персон — представників Естонії, Латвії, Литви й України. Переживши всі негаразди з переїздом до Англії, Пилип Миколайович із дружиною Олександрою Андріївною поступово звикали до нових умов, але побутовий комфорт не рятував їх від дискомфорту душевного, бо ані на день не забували, що жили на чужині. А тут ще й корінні британці підкреслювали це на кожному кроці. “Англієць вихований так, що нікого, окрім себе та інших англійців, не любить, — ділиться своїми спостереженнями Пилип Миколайович. Щирості від англійця не дочекаєшся, глибокої дружби — також, бо все засноване на вигоді, на користі. Англієць терпіти не може виявів розуму в іншого, натомість проймається симпатією, навіть любов’ю до дурнішого за себе. Український націоналізм, яким більшовицькі годованці й досі намагаються залякати мешканців Сходу України, може відпочивати на тлі англійського націоналізму. Програє йому також німецький націоналізм. Для англійця англійське — над усе. А тому гірша робота — чужинцям; презирство — у ставленні до чужинців, особливо до українців і поляків.

Я звертаюся до занадто гарячих голів моїх сучасників не дуже спокушатися “зарубіжним раєм”. Не слід шукати щастя десь, його треба створювати на рідній землі, де народили нас наші батьки, де наших батьків народили їхні батьки, словом, де споконвічна наша територія. Важко буває в себе, часом просто нестерпно, але то наша батьківщина, і не треба розпорошуватися по світу, прагнучи туди, де інші, зовсім чужі для нас люди, змогли побудувати вільне і процвітаюче суспільство, а будувати таке суспільство у себе вдома. Лише той беззастережно може прагнути кудись, хто не вкусив

чужинського хліба. Так, він розкішний і принадний, але для прибульців інших країв той хліб завжди гіркий”.

Повернення на рідну землю

Я так її, я так люблю
Мою Україну убогу...
Тарас Шевченко

Після смерті дружини Олександри, прах якої поховано на одному із запорізьких кладовищ, не розлучався з думкою про повернення в Україну. 21 вересня 2002 року літаком прибув до Борисполя, а наступного дня — до Запоріжжя, відчинив хвіртку до подвір’я і хати, яку наймолодша сестра Галя купила для двох, щоб доживати у ній віку. “Буду щирим: мене ошелешив рівень життя в Україні, який не йшов у жодні порівняння з рівнем життя в Англії, — продовжує розповідь Пилип Миколайович. — Надзвичайно болісно вразило те, що на вулицях Запоріжжя я ніде не почув української мови. Держава має Герб, Гімн, Прапор і назву Україна, а в козацькому запорізькому краї не лунає українська *Державна* мова. Чому в Запоріжжі, та й по Україні, і досі бовваніють пам’ятники Леніну? Який вигляд мала б Німеччина в очах світового цивілізованого співтовариства, якби на площах і вулицях її міст височіли пам’ятники Гітлеру? І це тоді, коли увесь світ знає, що більшовизм удесятеро більше знищив людей, аніж нацизм!.. Став часто бувати на засіданнях просвітян, слухав їхні виступи, придивлявся до кожного і незабаром дійшов висновку, що люди в організації патріотичні, щирі, цікаві, а ось організація у них бідна. Навіть приміщення власного не мають. Вирішив допомогти, і невдовзі просвітяни на мою пожертву в 45 тисяч доларів 4 серпня 2004 року придбали повнометражну трикімнатну квартиру... За згодою єпископа Григорія на території церкви моїм коштом звели пам’ятник жертвам Голодомору 1932—33 років... Невдачею, яку можна прирівняти до національної катастрофи, закінчилися президентські вибори у лютому 2010-го. Минуло три роки, а нова влада щокроку демонструє своє невміння і небажання працювати на державу. Життя в країні невпинно погіршується. Здавалося, за першої можливості народ змете цю владу. Така можливість з’явилася під час виборів до Верховної Ради України 28 жовтня 2012 року. І який результат? Третина виборців віддала свої голоси за політичну силу, яка вела і веде країну до краху. Українське суспільство не стало цивілізованим внаслідок дії жахливої ін’єкції, яку постійно вводила упродовж 1917—1991 років комуністична влада... І все ж, наберімося терпіння, бо ми, українці, — великий народ, обов’язково прийде час, “і на оновленій землі врага не буде, супостата, а буде син, і буде мати, і будуть люде на землі”.

Просвітяни Запорізького краю сердечно вітають Пилипа Миколайовича зі славним століттям, зичать йому здоров’я і сили у наступному сторіччі!

З роси й води!

Тарас ШЕВЧЕНКО,
кандидат філологічних наук,
почесний голова Запорізької “Просвіти”,
а також запорізькі просвітяни
А. Ажажа, В. Ґудзь, М. Калиняк, К. Сушко, В. Тимчина, Ф. Турченко, В. Федина, В. Чабаненко

У чому наші проблеми?

Надія КИР’ЯН,
оглядач

Цим питанням переймаються наші дописувачі. Для “СП” дуже важлива думка читачів. Наприклад, **Р. Я. Потока** з м. Зміїв Харківської області пропонує в кожному числі давати “голос читача” — листи чи огляди листів. Намагатимемося це робити, хоч повністю листи давати не зможемо — адже їх дуже багато. Наголошуватимемо на головному, що нас усіх турбує. Ще пан Р. Потока слушно зауважує: “Я категорично проти, щоб тижневик замість “голова держадміністрації”, “міський голова” називав ці посади губернаторами та мерами, бо в нас немає губерній і мерій”. Темі чистоти мови присвячено лист **Миколи Патрикеєва** з м. Радивилова на Рівненщині: “Суржик заполонив теле- та радіопростір, друковані ЗМІ. А що вже говорити про назви магазинів на кшталт “Секонд-хенд”, “Брайтон”, пошесть “Парижів”, “Міланів” і “Версалів”... Ринок праці заполонили вакансії менеджерів, промоутерів, іміджмейкерів, брокерів, дилерів тощо.

Треба і “чужому научатися”, і “свого не цуратися”, бо можемо перетворитися на країну не тільки як звалище уживаних речей (Second hand), а що гірше та страшніше — житимемо не своєю головою (Second head) і весь час будемо в ролі історичного виконавця чужої волі”, — закликає пан Микола.

У чому наші проблеми та як їх позбутися, міркує **Валентина Коноваленко** з Києва, яка підтримує пропозицію академіка Степана Вовканича зі Львова (стаття “Чи частуватиме Кульчицький у Львові віденською кавою?”, (“СП” № 43 за 2013 р.) про те, що ми повинні увіковічити пам’ять про борців за свободу й незалежність України, визволителів від трьох імперських хижих орлів: німецького зі свастикою, російського з роздвоєною головою, і польського з королівською короною. “Наші герої — борці проти окупантів — не дають спокою ні “Русскому міру”, ні комуністам у Європі, ні всіляким українофобам, — пише Валентина Іллівна. — Нас обзивають фашистами, бо хочемо чути свою мову, свою пісню, знати справжню історію України. Для цього навіть не обов’язково бути учасниками УПА”. “Фашистка”, — почула Валентина Коноваленко на свою адресу від українофобів лише за те, що розповідала про селян із Рокитнянського району, яких зібрали під час війни під військкоматом і ненавченими, без зброї кинули як “гарматне м’ясо” проти німецьких танків. Усі вони наступного дня загинули, серед них і дядько Валентини Іллівни. Простий люд ще не розібрався у правдивій історії України, робить висновок дописувачка, багато хто вірить у різні байки і плітки, тому “звання “Борець за волю України” має стати справді всенародним, соборним.

“Що робити?” на це питання намагається відповісти політичний оглядач, просвітянин з Івано-Франківська **Володимир Ференц.** Для цього треба владоможцям виправити допущені помилки, стати політиками, які думають не про перемоги на виборах, а про інтереси держави, бо лише міцна багата національна держава може захистити всіх своїх громадян, і владу, і опозицію. “Саме зараз, коли домінуючій партії влади треба було зробити вимушений крок у напрямі Європи, багатьом політикам з обслуги олігархічного анклаву відкривається ціна скоєного. Їм радили грати на протистоянні двох ідентичностей і так вигравати вибори в “свідомітів” і “нацюків”. Таким чином “успішно” виконали чужу програму денаціоналізації України. Торгові війни з Росією, заганяння у Митний союз і зверхнє ставлення Європи — це ознаки того, що ми не національна держава з єдиним комплексом ідентичності”. Український гуманітарний центр формування громадянського суспільства і держави логічний для сильної національної країни, — продовжує Володимир Ференц. — Отож краще б реальним господарям держави добровільно позбутися формального

Михайло Шундрій

російсько-космополітичного фальшцентру. Саме такий варіант усім вигідний і дозволяє краще захистити бізнес і капітал силою національної держави. Для цього треба керівникам подати особистий приклад українськомовності, закликати власників ЗМІ, працівників освіти це зробити. Забезпечити свободу приватної ініціативи та обмежити апетити бізнесу й держави з метою значного збільшення оплати людської праці. Тільки забезпечений громадянин може мати сильну державу. Приміром, американська сила тримається не на світовому авторитеті, військовій потузі й числі мільярдерів. Америку тримає в лідерах високий рівень життя і приватної ініціативи громадян, влада там про це дбає з усіх сил. Тому й процвітає штучна американська нація емігрантів, яка нині набагато сильніша, ніж українська автентична.

Про те, як зробити Україну сильною сучасною державою, розмірковує **Олександр Штань** із Чернігова: “Спостережливі мислителі підмітили, що людство у своєму еволюційному розвитку пройшло кілька видів правління: від одноосібного до групового представницького — парламентського. А що далі? Далі час для прямої демократії народу! Її основа — місцеве самоуправління. Центральній владі при цьому делегуються лише окремі, загальнодержавні функції. У світі вже є приклади проростання прямої демократії у суспільстві: наприклад, у Норвегії держава пронизана громадськими організаціями, як тіло кровоносними судинами”.

Зиновій Квіт

Можливість для реалізації прямої демократії народу настає тоді, коли рівень самосвідомості — освіченості, самоповаги, рішучості й відповідальності людини перед суспільством досягне достатньої висоти, продовжує Олександр Штань. “Говоріть скільки завгодно про форми правління, але ви нічого не доб’єтеся, поки не подолаєте жадібність, честолюбство”, — ці слова французького мислителя XVIII ст. Дені Дідро нині надзвичайно актуальні. Елітним духовним шаром України-Руси були, гадаю, не славетні князі з сотнями їхніх наложниць, а люди Знання, люди Права: кріри за княжої доби, козаки-характерники за доби козаччини. Ці люди жили, діяли у руслі Правди життя. Нині духовна інформація стала доступнішою, ніж колись. Тому для відродження і радикальної зміни способу і якості нашого життя першим завданням є просвітництво і труд, особистий приклад.

А пасіонаріїв, подвижників, трудівників, просвітителів Україні не бракує. Про таких людей, якими можемо пишатися, повідомляють наші дописувачі. **Інна Руснак** із Новодністровська Чернівецької області пише про Михайла Шундрія, багаторічного сільського голову Ломачинців, учителя, журналіста, краєзнавця, дослідника та поціновувача історичної спадщини мальовничої батьківщини — бессарабської землі, прекрасного господаря, люблячого батька та дідуся, якого вітає з 65-річчям. Приєднуємося до цих привітань! Наш постійний автор **Петро Будич** пише про Харитину Кононенко, письменницю, талановиту журналістку, активну діячку жіночого руху, доктора економічних наук, українську патріотку, яка загинула у катівнях гестапо в Рівному за зв’язок з УПА, з дня смерті якої цьогоріч виповнюється 70 років. Народилася вона в селі Миколаївка Кременчуцького повіту Полтавської губернії. Рано залишилася сиротою, подружжя Вілінських узяло її на виховання — тітка Валерія, письменниця, яка була членом Української Центральної Ради, її чоловік Олександр, племінник Марка Вовчка. 1918 року разом із ними виїхала до Швейцарії (О. Вілінський був генеральним консулом від УНР), потім жили в еміграції у Австрії та Чехії, згодом Харитина виїхала до Канади. У Канаді займалася громадсько-просвітницькою роботою, організувала осередки “Просвіти”. У 1930-х роках займається просвітянською роботою в Західній Україні. Під час німецької окупації працювала в Рівному, де очолила Жіночу службу України, яка згодом стала філією Українського Червоного Хреста, діяльність якого заборонили німці. У підпіллі Харитина врятувала життя багатьом нашим воякам. Вдячні мешканці Рівного назвали вулицю ім’ям цієї подвижниці. Її слова до українців і нині актуальні: “Хай ніколи не вірять ніяким визволителям, а самі здобувають свої права”. **Лідія Купчик** зі Львова знайомить нас із гарними й актуальними казочками для дітей Зиновія Квіта. Родом він із м. Поморяни Львівської області. Нині мешкає у США. Голова Всесвітньої спілки вчителів-українців. Він автор збірок казок “Казка про шістьох братів-українців” (Ужгород-Філадельфія, в-во “Мистецька лінія”, 1998), “Казка про українську курочку-писанкарку” (2000 р.), “Казка про українську мову” (2001). У передмові до “Казки про шістьох братів-українців” автор пише, що “казка основана на дійсності, яку переживали українські втікачі від московсько-комуністичної навали в час Другої світової війни і коротко після неї, зберігаючи своє і своїх діточок життя”, переймається тим, щоб хоч де вони жили, пам’ятали про своє коріння, знали й шанували українську мову.

Меморіальна дошка Харитині Кононенко в Рівному